

3/2023

BIBLIOTEKARZ

Jolanta Hys

Wykaz działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych jako przykład wydania bardzo skróconego UKD

Dorota Bednarczyk

Zbiory cyfrowe w Bibliotece Sejmowej

Bożena Lech-Jabłońska

Specyfika Lubelszczyzny w bibliografii regionalnej zapisana

Rafał Golał

Pokrewne prawa wydawnicze a działalność bibliotek

INFORMACJA I KOMUNIKACJA – POPULARYZACJA BADAŃ NAUKOWYCH I ROZWIĄZAŃ TECHNOLOGICZNYCH

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich rozpoczęło nowy projekt, którego celem jest popularyzacja w środowisku bibliotekarzy osiągnięć naukowych z obszaru nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz innowacyjnych rozwiązań technologicznych z tej dziedziny, które mają szerokie zastosowanie w praktyce bibliotecznej.

W ramach projektu odbędzie się cykl 12 otwartych wykładów, opracowanych i wygłoszonych przez badaczy komunikacji i mediów z wiodących ośrodków naukowych w Polsce. Nagranych zostanie 12 podcastów naukowych, które zostaną udostępnione na dedykowanej stronie zadania.

Do tej pory odbyły się następujące wykłady:

Kształcenie akademickie bibliotekarzy. Doświadczenia ośrodków krajowych w kontekście zmian – dr Renata Malesa (UMCS w Lublinie),

Indywidualne systemy zarządzania informacją jako sposób na walkę z przeciążeniem informacyjnym – dr Anna Matysek (Uniwersytet Śląski w Katowicach),

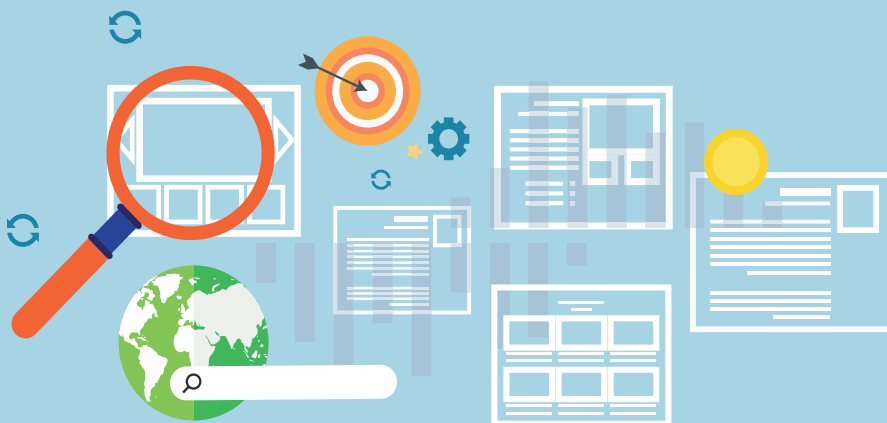
Projektowanie informacji z uwzględnieniem UX – dr Bożena Jaskowska (Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie),

Fake news – nowa codzienność czy oręż w wojnie informacyjnej? – dr Magdalena Paul (Uniwersytet Warszawski),

Humanistyka cyfrowa a biblioteki – dr Dorota Siwecka (Uniwersytet Wrocławski).

Zakończenie projektu planowane jest w 2023 r.

Szczegóły na stronie zadania: <http://www.sbp.pl/ik>

Spis treści

OD REDAKTORA (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTYKUŁY

- Jolanta Hys: Wykaz działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych jako przykład wydania bardzo skróconego UKD – 4
Agata Arkabus: Biblioteki pedagogiczne a wyzwania społeczeństwa informacyjnego – 7
Dorota Bednarczyk: Zbiory cyfrowe w Bibliotece Sejmowej – 10
Bożena Lech-Jabłońska: Specyfika Lubelszczyzny w bibliografii regionalnej zapisana – 15
Sylwia Wesołowska: Landesbibliographie Mecklenburg-Vorpommern a Bibliografia Pomorza Zachodniego. Podobieństwa i różnice – 20

Z BIBLIOTEK

- Anna Urbaniak: Winiarska tożsamość Ziemi Lubuskiej w świetle zasobów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze – 25
Magdalena Guzik: Photobook – książka jako obiekt. Instrukcja obsługi – 27

PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA

- Oskar Stanisław Czarnik: *Czas trudnej próby. Wspomnienia z lat 1980-1989* (Jan Wołosz) – 30

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

- Psychologia w Kościerzynie... (Iwona Joć-Adamowicz, Grzegorz Grzenkowicz) – 31

PRAWO BIBLIOTECZNE

- Pokrewne prawa wydawnicze a działalność bibliotek (Rafał Golał) – 36

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

- Maria Kurpiowska z domu Siennicka (Emilia Czerniejewska) – 40

Z ŻYCIA SBP

- Konkurs na plakat Tygodnia Bibliotek 2023 • Odpowiedź MKiDN na Apel SBP • #1Lib1Ref, czyli przypisz przypis w Wikipedii • Badania efektywności w bibliotekach publicznych za 2022 rok • Ogólnopolski Konkurs SBP Bibliotekarz Roku 2022 • Klub pod Otwartą Księgą (Marzena Przybysz) – 41

Z ŻYCIA KOSZYKOWEJ

- W kręgu najbliższych Franciszka Rawity-Gawrońskiego (Maciej Motas) – 42

POSTAKTUALIA (Jacek Wojciechowski) – 43

W KILKU SŁOWACH – 39

Contents

FROM THE EDITOR (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTICLES

Jolanta Hys: List of Subject Catalog Sections for Small Public Libraries as an Example of Highly Abridged UDC Edition – 4

Agata Arkabus: Educational Libraries and the Challenges of Information Society – 7

Dorota Bednarczyk: Digital Collections at the Parliamentary Library – 10

Bożena Lech-Jabłońska: Specificity of Lublin Region Recorded in Regional Bibliography – 15

Sylwia Wesołowska: Landesbibliographie Mecklenburg-Vorpommern and the Bibliography of Western Pomerania. Similarities and Differences – 20

FROM LIBRARIES

Anna Urbaniak: Wine Identity of Lubuskie Land in the Light of Resources of Cyprian

Norwid Provincial and Municipal Public Library in Zielona Góra – 25

Magdalena Guzik: Photobook – A Book as an Object. A Manual – 27

REVIEW OF PUBLICATIONS

Oskar Stanisław Czarnik: *Czas trudnej próby. Wspomnienia z lat 1980-1989* [A Really Trying Time. Recollections from the Years 1980-1989] (Jan Wołosz) – 30

ON LIBRARIES IN THE PRESS

Psychology in Kościerzyna... (Iwona Joć-Adamowicz, Grzegorz Grzenkowicz) – 31

LIBRARY LAW

Related Publishing Rights and Library Activities (Rafał Golat) – 36

OBITUARIES

Maria Kurpiowska née Siennicka (Emilia Czerniejewska) – 40

FROM THE PLA

Library Week 2023 Poster Contest • Response from The Ministry of Culture and National Heritage for the PLA Appeal • #1Lib1Ref, i.e. Attribute a Footnote in Wikipedia • Performance Analysis in Public Libraries for 2022 • Librarian of the Year 2022 – the National PLA Contest • Open Book Club (Marzena Przybysz) – 41

FROM THE WARSAW PUBLIC LIBRARY IN KOSZYKOWA ST.

In the Circle of Those Closest to Franciszek Rawita-Gawroński (Maciej Motas) – 42

POST-CURRENT EVENTS (Jacek Wojciechowski) – 43

IN A NUTSHELL – 39

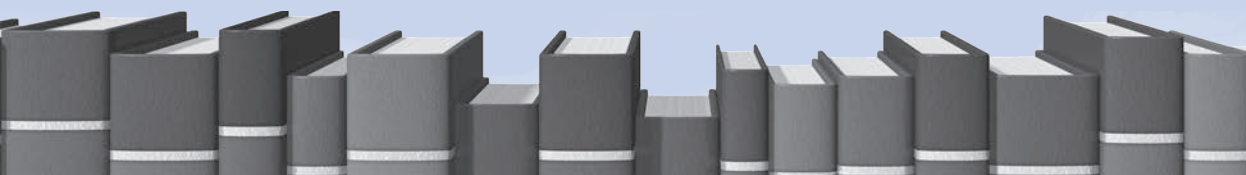
Od Redaktora

Marcowy numer „Bibliotekarza” rozpoczynamy artykułem *Wykaz działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych jako przykład wydania bardzo skróconego UKD* dr Jolanty Hys z Biblioteki Narodowej. Autorka omawia stosowane w polskich bibliotekach tablice UKD oraz prace prowadzone w Bibliotece Narodowej nad przygotowaniem skróconych tablic UKD dla małych bibliotek publicznych i bibliotek szkolnych. Dla ich potrzeb opracowany został w BN w 2021 r. *Wykaz działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych*, w którym rozbudowano symbole UKD. Kolejny artykuł to *Biblioteki pedagogiczne a wyzwania społeczeństwa informacyjnego* dr Agaty Arkabus z Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie. Autorka charakteryzuje biblioteki pedagogiczne, omawia ich rolę, przypisane zadania i funkcje, przedstawia odbiorców usług. Zwraca uwagę na wyniki badań dotyczące funkcjonowania bibliotek pedagogicznych, raporty i dokumenty strategiczne regulujące ich pracę, m.in. MEiN i proponuje kierunki rozwoju z wykorzystaniem zawartych tam wytycznych i propozycji. Dorota Bednarczyk z Biblioteki Sejmowej i Archiwum Sejmu w artykule *Zbiory cyfrowe w Bibliotece Sejmowej* omawia prace prowadzone od ponad 20 lat nad digitalizacją zbiorów bibliotecznych, archiwalnych i muzealnych, analizuje zawartość powstałych baz danych. Szczególną uwagę zwraca na sposoby prezentacji tych zasobów przez macierzystą bibliotekę. W dziale „Artykuły” publikujemy dwa teksty odnoszące się do działalności bibliotek publicznych w rejestracji piśmiennictwa regionalnego. Pierwszy z nich *Specyfika Lubelszczyzny w bibliografii regionalnej zapisana* Bożeny Lech-Jabłońskiej przedstawia prace i aktywność Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. H. Łopacińskiego w Lublinie. Autorka szczegółowo omawia układ, schemat i zawartość „Bibliografii Lubelszczyzny”, która odzwierciedla charakter regionu, jego specyfikę, w tym dziedzictwo kulturowe. Drugi Sylwii Wesołowskiej z Książnicy Pomorskiej im. S. Staszica w Szczecinie *Landesbibliographie Mecklenburg-Vorpommern a Bibliografia Pomorza Zachodniego. Podobieństwa i różnice* prezentuje historyczne i geograficzne uwarunkowania regionu, tradycje bibliograficzne na Pomorzu i Meklemburgii. Autorka omawia przyjętą w obu bibliotekach organizację i metodykę prac nad bibliografiami regionalnymi oraz proponuje ściślejszą współpracę nad stworzeniem wspólnej platformy i wymianę danych bibliograficznych.

W dziale „Z bibliotek” publikujemy artykuł Anny Urbaniak z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. C. Norwida w Zielonej Górze *Winiarska tożsamość Ziemi Lubuskiej w świetle zasobów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze*. Autorka nawiązuje do historii regionu i tradycji winiarstwa, prezentuje zgromadzone w książnicy zasoby poświęcone tym zagadnieniom, do których sięgają zarówno użytkownicy biblioteki, jak i jej partnerzy. Kolejny artykuł *Photobook – książka jako obiekt. Instrukcja obsługi* Magdaleny Guzik z Muzeum Fotografii w Krakowie omawia zbiory zgromadzone w bibliotece Muzeum. Na wyjątkową uwagę zasługują pozycje, które łączą w sobie atrybuty książki tradycyjnej oraz sztuki. W tekście prezentowane są wybrane projekty artystyczne, photobooki z zasobów Muzeum.

Marcowy numer „Bibliotekarza” kończą stałe rubryki. W dziale „Prawo biblioteczne” przedstawiamy artykuł Rafała Golata *Pokrewne prawa wydawnicze a działalność bibliotek*. Numer uzupełniają „Przegląd piśmiennictwa”, „Z życia SBP” oraz „Z życia Koszykowej”, a także *Postaktualia* Jacka Wojciechowskiego.

Eliżbieta Stefanczyk

WYKAZ DZIAŁÓW KATALOGU RZECZOWEGO DLA MAŁYCH BIBLIOTEK PUBLICZNYCH jako przykład wydania bardzo skróconego UKD

Potrzeby bibliotek w zakresie opracowania rzeczowego są uzależnione od wielkości i charakteru opracowywanego piśmiennictwa. Małe biblioteki wykorzystują UKD w roli sygnatury miejsca, do ułożenia książek w księgozbiorze podręcznym i wolnym dostępie. Duże biblioteki wykorzystują UKD zarówno w funkcji sygnatury miejsca, jak też języka opisu treści publikacji.

Tablice Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej publikowane są w pięciu wariantach przeznaczonych dla różnych grup użytkowników. Są to wydania pełne (międzynarodowe), zawierające wszystkie symbole UKD; wydania pośrednie; wydania skrócone; wydania bardzo skrócone i wydania specjalne (branżowe).

Na przestrzeni ostatnich 60 lat opublikowano w Polsce wszystkie z wymienionych wariantów tablic UKD, od autoryzowanych przez Międzynarodową Federację Dokumentacji (FID), przygotowane przez Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej tablice pełne UKD (na licencji FID 327; FID 502; FID 607) przez cyklicznie wydawane w Bibliotece Narodowej tablice skrócone UKD na licencji FID a następnie Konsorcjum UKD, przez wydania branżowe, przygotowywane przez ośrodki informacji naukowej, aż do wydań bardzo skróconych.

Obecnie w Polsce przygotowywane i stosowane są trzy rodzaje wydań tablic UKD. Należą do nich wersja wzorcowa UKD, tj. Polska UKD Online, wersja skrócona w postaci tablic skróconych

UKD oraz wersja bardzo skrócona. Wszystkie spośród tych wydań przygotowane zostały w Bibliotece Narodowej we współpracy z Konsorcjum UKD¹.

Najnowszą i najbardziej kompletną wersję UKD w języku polskim prezentuje Baza Polska UKD Online² na licencji Konsorcjum UKD zawierająca 71 870 symboli. Polska UKD Online jest częścią projektu UDC Online i jest prezentowana w internecie na serwerze Konsorcjum UKD. Dostęp do bazy Polska UKD Online jest darmowy i wymaga rejestracji³.

Drugim stosowanym w Polsce wariantem są wydania skrócone, publikowane w odstępach około 10-letnich, pozwalają na utrzymanie względnej aktualności prezentowanych danych. W grudniu 2019 r. Biblioteka Narodowa opublikowała obecnie stosowane tablice skrócone UKD pod tytułem *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiątna: wydanie skrócone dla bieżącej bibliografii narodowej i bibliotek publicznych*⁴. Tablice przygotowano na podstawie pliku wzorcowego UKD (UDC MRF12), który Biblioteka Narodowa zakupiła w ramach umowy licencyjnej z Konsorcjum UKD. Nowe tablice zawierają 5219 symboli, w tym 1425 symboli poddziałów wspólnych, a indeks przedmiotowy do tablic zawiera ponad 19 tys. haseł indeksowych.

Najlicniejszą grupę użytkowników stanowią małe biblioteki publiczne i szkolne, w których UKD jest głównie używana do ustawienia książek na półkach. Z myślą o tego typu odbiorcach przygotowywane są bardzo skrócone wydania UKD.

Wydania bardzo skrócone przybierają różne formy, od drukowanych bądź udostępnionych online tablic i wykazów działów, mających zastosowanie ogólnokrajowe aż do wykazów i układów działowych, mających zasięg lokalny, ograniczony do księgozbioru konkretnej biblioteki.

Przykładem wykazu o zasięgu ogólnokrajowym, stosowanego w bibliotekach z wydzielonym księgozbiorem dla dzieci i młodzieży jest *Wykaz działów katalogu rzeczowego w bibliotekach publicznych dla dzieci i młodzieży*⁵. W wykazie tym zasób słownictwa został wzbogacony o alternatywną klasyfikację, rozszerzającą UKD o poziomy (stopnie trudności), do znakowania których użyto oznaczeń literowych.

Wykazy działów służą również porządkowaniu bibliografii określonych kategorii dokumentów, np.: *Urzędowego Wykazu Druków czy Bibliografii Zawartości Czasopism*⁶, jak również ustawieniu książek na półkach, np. Wykazu działów UKD dla Czytelní Żałuski BN⁷.

Poszczególne biblioteki stosują wykazy przygotowane lokalnie, służące bieżącym potrzebom klasyfikowania, w szczególności przyjętej w danej instytucji praktyce porządkowania książek na półce i ich prezentacji w wolnym dostępie.

WYKAZ DZIAŁÓW KATALOGU RZECZOWEGO DLA MAŁYCH BIBLIOTEK PUBLICZNYCH

Spółród stosowanych obecnie wydań bardzo skróconych o zasięgu ogólnokrajowym na uwagę zasługuje przygotowany w 2021 r. *Wykaz działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych*⁸. W wykazie tym dokonano proporcjonalnej rozbudowy symboli UKD, tak aby cały zasób UKD poprzez prezentację symboli na wysokim poziomie ogólności znalazł w nim swoje miejsce.

Jest to wydanie przygotowane z myślą o bibliotekach, w których wielkość księgozbioru dochodzi do około 20 tys. woluminów. *Wykaz* przygotowywany cyklicznie, towarzyszy każdorazowo kolejnym wydaniom skróconym tablic UKD. Obecne szóste wydanie wzorowane jest na wydaniu opracowanym przez Teresę Turowską w 2007 r.

Podstawą opracowania obecnego *Wykazu* jest opublikowane przez Bibliotekę Narodową najnowsze, skrócone wydanie tablic UKD pt. *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna. Wydanie skrócone dla bieżącej bibliografii narodowej i bibliotek publicznych* oraz tzw. tablice przejścia UKD, prezentowane na stronie Biblioteki Narodowej⁹.

Wykaz ma ułatwić mniejszym bibliotekom prowadzenie katalogu rzeczowego, dostosowanego możliwie do liczebności i zawartości rzeczowej księgozbioru, i jak najlepiej odpowiadać na potrzeby użytkowników korzystających z tych bibliotek.

Ponieważ jest to wybór bardzo skrócony to liczba symboli UKD została znacznie zmniejszona w stosunku do tablic skróconych UKD nr 102/2019. Aby korzystanie z *Wykazu* było optymalne, do ograniczonego zestawu symboli UKD dołączono odpowiedniki słowne symboli węższych zakresowo nieumieszczonych w *Wykazie*, a mieszczące się w zakresie znaczeniowym tych symboli.

Aby ustalić zakres znaczeniowy symboli UKD z *Wykazu*, jego użytkownik może posiłkować się wydaniem tablic UKD o szerszym zakresie, w tym opublikowanymi w grudniu 2019 r. tablicami skróconymi UKD nr 102/2019 oraz udostępnionym w tym samym czasie pełnym plikiem wzorcowym UKD pod nazwą Polska UKD Online.

Wykaz może służyć do tworzenia schematu układu książek na półkach, czyli nadawania sygnatury miejsca oraz do klasyfikowania zbiorów. Obejmuje symbole oraz nazwy o stosunkowo dużym stopniu uogólnienia, dlatego do poszczególnych symboli dołączono definiujące je odpowiedniki słowne, jak również odpowiedniki słowne wobec nich węższe, a mieszczące się w zakresie znaczeniowym tych symboli, np.: 22/24 *Religie Dalekiego Wschodu*, w tym:

Taoizm. Konfucjanizm. Szintoizm. Wedyzm. Hinduizm. Buddyzm. Lamaizm. Nazwy wybranych zagadnień nie wyrażonych w *Wykazie* odrębnymi symbolami niższego stopnia umieszczono w symbolach wobec nich nadrzędnych. Na przykład z nieobecnego w tym wydaniu symbolu 243 wyodrębniono odpowiednik słowny *Lamaizm* i dołączono do symbolu nadrzędnego 22/24 *Religie Dalekiego Wschodu*.

W samym *Wykazie* zastosowano metodę, która pozwala na elastyczne korzystanie z jego zasobu, polegającą na umieszczeniu w wybranych działach symboli węższych, z których można korzystać opcjonalnie i oznaczonych jako „Można wydzielić”, np.: 94(438).082 *Polska w czasie II wojny światowej*, w tym: *Kampania wrześniowa*.

Można wydzielić
94(438).082.1 *Kampania wrześniowa*.

W takim przypadku w symbolu nadrzędnym, jak również podrzędnym umieszczone zostały

odpowiedniki słowne zdublowane. Odpowiednik słowny *Kampania wrześniowa* umieszczony został zarówno w symbolu 94(438).082, jak również 94(438).082.1. W zależności od przyjętej polityki indeksowania *Kampania wrześniowa* zostanie zakwalifikowana do działu szerszego 94(438).082 albo do działu uszczegółowionego 94(438).082.1.

W stosunku do poprzedniego wydania *Wykaz* został uproszczony. Zachowano część symboli złożonych. Pozostałe zostały wchłonięte przez nadrzędne symbole proste. Symbole proste zmniejszono do niezbędnego minimum, kierując się ich przydatnością i mając na uwadze optymalne ograniczenie rozbudowy.

W *Wykazie* odwzorowane zostały wszelkie zmiany w UKD, jakie zaszły od czasu opublikowania poprzedniego wydania z 2007 r.

Tak jak we wcześniejszej edycji, prezentowany *Wykaz* składa się z wykazu działów, w którym prezentowane są działy główne od 0 do 9 oraz pięć wykazów uzupełniających, zawierających wybrane poddziały wspólne, które mogą być wykorzystane do dalszej (bardziej szczegółowej) rozbudowy.

Są to:

- I Poddziały wspólne języka
- II Poddziały wspólne formy
- III Poddziały wspólne miejsca
- IV Poddziały wspólne rasy, narodowości i grupy etnicznej
- V Poddziały wspólne -05 Osoby.

Do *Wykazu* dołączony został indeks przedmiotowy, pomocny przy odszukiwaniu miejsca określonych zagadnień w zrubie głównym i wykazach uzupełniających. Na zapis indeksowy składa się hasło indeksowe i odpowiedni symbol. Indeks prezentuje w układzie alfabetycznym nazwy przedmiotów (dziedzin, pojęć), występujące w odpowiednikach słownych działów i w umieszczonych pod symbolami odpowiednikach słownych węższych wobec nich zakresowo. W miarę potrzeby do haseł indeksowych dodane zostały określniki informujące o ujęciu bądź ujęciach, np. *Jezióra – hydrologia* 55.

W przypadku haseł indeksowych do wykazów uzupełniających dopisywany jest określnik – *poddziały wspólne*, np. *Jezióra – poddziały wspólne* (28).

Hasła indeksowe to zarówno tematy jedno-wyrazowe, jak i wielowyrazowe w formie prostej i inwertowanej, a także wyrażenia synonimiczne, które znalazły się w odpowiednikach słownych symboli.

Wykaz działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych dostępny jest w księgarni internetowej BN¹⁰.

Dr Jolanta Hys
Biblioteka Narodowa

PRZYPISY

- ¹ UDC Consortium: <https://udcc.org/>
- ² Polska UKD Online: <http://pl.udc-hub.com/pl/login.php>
- ³ Jak się zarejestrować: <https://www.bn.org.pl/download/document/1579784203.pdf>
- ⁴ *Uniwersalna Klasyfikacja Dziesiętna: wydanie skrócone dla bieżącej bibliografii narodowej i bibliotek publicznych. Publikacja Konsorcjum UKD nr 102 autoryzowana przez Konsorcjum UKD na podstawie licencji PL2019/01*, oprac. J. Hys, J. Kwiatkowska. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2019. ISBN 978-83-7009-811-7.
- ⁵ *Wykaz działów katalogu rzeczowego w bibliotekach publicznych dla dzieci i młodzieży*, oprac. G. Lewandowicz-Nosal. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2020. ISBN 978-83-7009-832-2.
- ⁶ Wykazy działów UKD w BN: <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/ukd/wykazy-dzialow-ukd>
- ⁷ Wykaz działów UKD dla Czytelnii Zafuskich BN: <https://www.bn.org.pl/download/document/1662105163.pdf>
- ⁸ *Wykaz działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych*, oprac. J. Hys, J. Kwiatkowska. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2021. ISBN 978-83-8259-083-8.
- ⁹ Tablice przejścia UKD: <https://www.bn.org.pl/dla-bibliotekarzy/ukd/tablice-przejscia-ukd>
- ¹⁰ *Wykaz działów katalogu rzeczowego dla małych bibliotek publicznych*: <https://ksiegarnia.bn.org.pl/495/wykaz-dzialow-katalogu-rzeczowego-dla-malych-bibliotek-publicznych.html>

AGATA ARKABUS

BIBLIOTEKI PEDAGOGICZNE a wyzwania społeczeństwa informacyjnego

Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz wyzwania związane z ich wykorzystaniem obejmują wszystkie obszary życia społecznego. Także w bibliotekach, w tym również pedagogicznych, widać znaczące podniesienie usług informatyczno-informacyjnych.

Biblioteki pedagogiczne wchodzą w skład bibliotek specjalistycznych. Pełnią one bardzo ważną rolę ośrodków informacji pedagogicznej. Służą rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb naukowych, zawodowych, informacyjnych oraz kulturowych nauczycieli, pracowników oświaty, a także innych odbiorców ich usług. Do potrzeb swoich użytkowników biblioteki pedagogiczne dostosowały zasady gromadzenia zbiorów, tworzenia regulaminów, realizację zadań statutowych i zatrudnionych w nich nauczycieli bibliotekarzy. Odbiorcami oferty oraz użytkownikami bibliotek pedagogicznych są: nauczyciele bibliotekarze zatrudnieni w bibliotekach szkolnych, nauczyciele innych przedmiotów nauczania, osoby związane z oświatą i nauczaniem (psycholodzy, terapeuci), pracownicy ośrodków kultury i różnych organizacji, np. ZHP, dzieci i młodzież, studenci, w tym przyszłe kadry pedagogiczne, rodzice oraz inne osoby związane z działalnością biblioteki. W bibliotekach pedagogicznych pracują nauczyciele bibliotekarze podlegający Ministrowi Edukacji i Nauki. Status nauczyciela bibliotekarza, podobnie jak innych nauczycieli i wychowawców w szkołach i placówkach oświatowych, określa ustawa o systemie oświaty oraz Karta Nauczyciela.

Niestety zauważalnym staje się fakt, iż z każdym rokiem dochodzi do kolejnych likwidacji bibliotek pedagogicznych (głównie filii) lub łączenie ich w zespoły (co przyczynia się do redukcji etatów i zmniejszania środków finansowych na ich działalność).

Wszystkie placówki oświatowe, w tym także biblioteki pedagogiczne, muszą sprostać wyzwaniom rozwoju społeczeństwa informacyjnego.

Do kluczowych obszarów, które stanowią będą podstawę rozwoju i funkcjonowania bibliotek pedagogicznych w przyszłości należą:

- pełnienie roli ośrodka informacji pedagogicznej i oświatowej w środowisku,
- wspomaganie bibliotek szkolnych w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką,
- pełnienie roli ośrodka instrukcyjno-metodycznego wobec bibliotek szkolnych,
- prowadzenie działalności szkoleniowej dla nauczycieli, w szczególności z wykorzystania nowoczesnych narzędzi multimedialnych w procesie edukacyjnym,
- współpraca z bibliotekami innych typów – realizacja programów i projektów edukacyjnych.

Należy zwrócić uwagę, że projektując proces rozwoju bibliotek pedagogicznych warto opierać się na badaniach, raportach oraz dokumentach strategicznych. Takim dokumentem jest m.in. materiał Ministerstwa Edukacji i Nauki (MEiN) *Zintegrowana Strategia Umiejętności (ZSU) 2030*. Na stronie MEiN zapisano, że: *ZSU stanowi ramy strategiczne polityki na rzecz rozwoju umiejętności*

*niezbędnych do wzmocnienia kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia*¹. Do najważniejszych założeń dokumentu zalicza się:

- efektywne wspieranie rozwoju umiejętności obywateli na wszystkich etapach życia,
- wypracowanie nowych metod i narzędzi służących rozwijaniu umiejętności oraz wspierania już istniejących we współpracy z różnymi instytucjami instytucje edukacji formalnej i pozaformalnej oraz instytucje społeczne, kulturalne, itp.),
- wspieranie i szkolenie kadry pedagogicznej w nabywaniu wiedzy i kompetencji w zakresie rozwoju kluczowych umiejętności obywateli: uczniów, wychowanków, rodziców, użytkowników biblioteki.

Zgodnie z wytycznymi Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 odbiorcy (w tym także odbiorcy bibliotek pedagogicznych) powinni dążyć do rozwijania funkcjonalnych umiejętności cyfrowych, odpowiedzialnego korzystania z mediów i posługiwania się technologiami cyfrowymi. Powyższe zadania mogą realizować biblioteki pedagogiczne w formie różnych szkoleń, spotkań, lekcji, publikacji, itp.

Warto więc wyróżnić dziedziny i sposoby pracy bibliotek pedagogicznych w kontekście realizacji zadań i nowych wyzwań. Najważniejsze z nich to rozwój i ustawiczne doskonalenie pracowników bibliotek pedagogicznych w celu wsparcia nauczycieli korzystających z oferty placówki. Szczególnie ważne w tym procesie jest wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz rozwijanie efektywnego systemu doradztwa merytorycznego, metodycznego oraz wsparcia indywidualnego. Kluczowe jest także wspieranie rozwoju umiejętności osób (uczniów) szczególnie uzdolnionych. Należy więc rozwijać specjalne programy wsparcia osób wybitnie utalentowanych w różnych dziedzinach. Istotne jest także rozwijanie, upowszechnianie efektywnych i aktywnych metod nauczania i uczenia się prowadzących do rozwoju umiejętności kluczowych oraz utrzymania wysokiej motywacji do uczenia się. Ważnym elementem jest także dążenie do tworzenia odpowiedniej infrastruktury, która stanowić będzie odpowiednie zaplecze dla nauczycieli bibliotekarzy, nauczycieli i uczniów korzystających z oferty biblioteki (np. sprzęt informatyczny, elektroniczne bazy danych, usługi online). Biblioteki pedagogiczne powinny tworzyć ofertę dla osób spoza systemu oświaty oraz przygotowywać i doskonalić pracowników, którzy

wspierają rozwój dzieci i młodzieży, osób dorosłych w warunkach innych niż edukacja formalna.

Każdy z omawianych obszarów rozwoju musi odnosić się do konkretnych działań opartych na wiedzy i umiejętnościach nauczycieli bibliotekarzy bibliotek pedagogicznych. W zakresie **pełnienia roli ośrodka informacji pedagogicznej i oświatowej w środowisku** należy: tworzyć różnorodne bazy danych dostępne online w tym: prawa oświatowego; porad prawnych, materiałów dydaktycznych, aktualnych informacji o programach i grantach kierowanych do bibliotek pedagogicznych i szkolnych; inicjować współpracę z instytucjami kultury i nauki; oferować udział w programach i projektach edukacyjnych ogólnopolskich i lokalnych. Istotnym w tym zakresie jest także dostęp użytkowników do zbiorów drukowanych, ale także do pełnotekstowych baz cyfrowych, promowanie otwartych zasobów edukacyjnych, w tym przestrzeganie prawa autorskiego oraz dzielenie się wiedzą przez publikowanie materiałów dla użytkowników biblioteki, w tym nauczycieli bibliotekarzy i nauczycieli innych przedmiotów.

Wspomaganie bibliotek szkolnych w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką opierać się może na czynnościach typu: pomoc w rozwiązywaniu problemów prawnych, merytorycznych, dydaktycznych; tworzenie kursów i szkoleń online dla nauczycieli i uczniów (np. webquesty, otwarte szkolenia online, podcasty); wspieranie realizacji programów i grantów dla bibliotek szkolnych; tworzenie materiałów informacyjnych i dydaktycznych, scenariuszy zajęć, filmów, np. z okazji roku jubileuszowego, roku patrona, kierunków polityki oświatowej państwa; wykorzystanie TIK w pracy zawodowej; upowszechnianie treści dotyczących bezpieczeństwa w sieci oraz umiejętności korzystania z informacji; współpraca z instytucjami i partnerami wspierającymi działalność bibliotek szkolnych. Biblioteka pedagogiczna musi stanowić centrum edukacji cyfrowej, w której promuje się wykorzystanie TIK w pracy, podnoszone są kompetencje cyfrowe nauczycieli bibliotekarzy oraz umożliwia się odbiorcy dostęp do różnych baz danych oraz atrakcyjnej oferty szkoleń.

Rozwój biblioteki pedagogicznej to także współpraca z bibliotekami innych typów, instytucjami i organizacjami w celu sprawniejszego udostępniania materiałów bibliotecznych i informacji użytkownikom. Współpraca ta może opierać się na realizacji oraz udziale w projektach, wydarzeniach i programach edukacyjnych promujących czytel-

nictwo, kulturę oraz wykorzystanie TIK, udziale nauczycieli bibliotekarzy w grupach tematycznych, interdyscyplinarnych, naukowych czy tworzeniu materiałów online, np. haseł Wikipedii, publikacji i udostępnianiu materiałów o charakterze edukacyjnym i naukowym. Bardzo ważna jest współpraca z instytucjami i partnerami wspierającymi działalność bibliotek szkolnych oraz współpraca z uczelniami wyższymi, instytucjami naukowymi, w tym także o profilu technicznym. Biblioteki pedagogiczne powinny również upowszechniać treści dotyczące bezpieczeństwa w sieci oraz umiejętności korzystania z informacji. Pracownicy bibliotek pedagogicznych mogą wspierać nauczycieli bibliotekarzy bibliotek szkolnych w pracy z uczniami ze SPE (współpraca z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, ośrodkami doskonalenia nauczycieli).

Jednym z zadań bibliotek pedagogicznych jest **prowadzenie działalności szkoleniowej** dla nauczycieli i innych użytkowników biblioteki, w szczególności z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi multimedialnych. W tym zakresie biblioteki pedagogiczne powinny dostosować swoją ofertę do bieżących potrzeb nauczycieli oraz innych użytkowników biblioteki. Pracownicy bibliotek pedagogicznych muszą podnosić swoje kwalifikacje, uczestniczyć w szkoleniach, na bieżąco śledzić zmiany w edukacji i prawie oświatowym. Forma i zakres merytoryczny prowadzonych szkoleń musi być dostosowany do potrzeb użytkowników (wideokonferencje, kursy e-learningowe, warsztaty stacjonarne, sieci współpracy i samokształcenia, spotkania z ekspertami, materiały samokształce-

niowe). Ważne jest także promowanie wykorzystania programów, aplikacji, cyfrowych pomocy dydaktycznych, narzędzi informatycznych, urządzeń mobilnych wspomagających pracę nauczycieli bibliotekarzy i nauczycieli innych przedmiotów nauczania (programy darmowe, dostępne w szkole lub online).

Rozwój bibliotek pedagogicznych w kontekście wyzwań społeczeństwa informacyjnego powinien więc opierać się na trzech filarach:

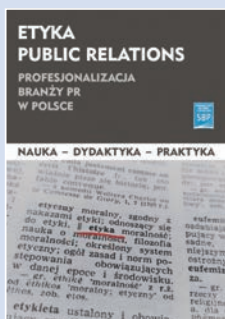
- usługach online, wykorzystaniu TIK,
- nauczaniu (stacjonarnym i online) i podnoszeniu umiejętności zarówno zatrudnionych w bibliotekach nauczycieli bibliotekarzy, jak i odbiorców usług,
- promocji nauki i czytelnictwa.

Powyższe elementy można wprowadzać w formie różnych usług, ofercie stacjonarnej lub zdalnej. Ważne jest także w tym zakresie promowanie biblioteki i jej działań w środowisku różnymi kanałami informacji, dzięki którym dotrzeć można do nowych odbiorców i przyszłych użytkowników placówki.

Dr Agata Arkabus
Publiczna Biblioteka Pedagogiczna RODN „WOM”
w Częstochowie
Przewodnicząca Sekcji Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych SBP

PRZYPISY

- ¹ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/zintegrowana-strategia-umiejtnosci-2030-czesc-szczegolowa-dokument-przyjety-przez-rade-ministrow>

Stron 216, cena 39,00 zł

Już w sprzedaży NOWOŚĆ

ETYKA PUBLIC RELATIONS Profesjonalizacja branży PR w Polsce

W publikacji znaleźć można przydatne informacje z zakresu teorii komunikowania, w tym międzynarodowego, szeroką perspektywę medioznawczą, politologiczną i filozoficzną – w odniesieniu do podstawowego zagadnienia etyki public relations. Idea, jaka łączy poszczególne teksty, to poszukiwanie zasad poprawnego komunikowania, a także – co stanowi o wyjątkowości monografii – podkreślanie prewencyjnego charakteru PR i troski o jakość porozumiewania się pomiędzy podmiotami i interesariuszami.

Zamówienia: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP (wydawnictwo.sbp.pl ; sprzedaz@sbp.pl)

ZBIORY CYFROWE W BIBLIOTECE SEJMOWEJ

Biblioteka Sejmowa jest najstarszym biurem Kancelarii Sejmu a jej powstanie wiąże się z odzyskaniem przez Polskę niepodległości w 1918 r. Wówczas to posłowie Sejmu Ustawodawczego wysunęli wniosek o jej utworzenie, co po licznych zmianach organizacyjnych doszło do skutku w 1919 r. W tym czasie Biblioteka pełniła funkcje zarówno biblioteki, jak i archiwum obsługującego Sejm i Senat. W 2019 r. odbyły się uroczyste obchody stulecia jej istnienia, co uświetniono międzynarodowym seminarium. Obok przedstawicieli polskich bibliotek, archiwów i muzeów wzięli w nim udział także delegaci z bibliotek oraz służb badawczych parlamentów Austrii, Czech, Słowacji i Węgier¹.

W obecnym kształcie organizacyjnym Biblioteka Sejmowa nawiązuje do okresu II Rzeczypospolitej pełniąc funkcję biblioteki, archiwum oraz muzeum. Jej zbiory koncentrują się głównie na tematach z zakresu prawa (konstytucyjnego, parlamentarnego, administracyjnego, samorządowego, międzynarodowego, unijnego). Nie brak w nich również pozycji z zakresu filozofii i socjologii prawa oraz zasad jego tworzenia i interpretacji, czy też dotyczących ustrojów i systemów politycznych, stosunków i organizacji międzynarodowych, nauk politycznych, ekonomii i historii. Misją Biblioteki jest wspieranie procesu legislacyjnego poprzez działania na polu usług bibliotecznych i informacyjnych, skierowanych do osób i służb związanych z pracą Sejmu i jego organów, dokumentowanie tegoż procesu oraz gromadzenie

i przechowywanie materiałów związanych z działalnością Sejmu i historią parlamentaryzmu.

Wśród zbiorów Biblioteki Sejmowej coraz większą ich część zajmują zasoby cyfrowe, na które składają się cyfrowe kopie źródeł analogowych – powstałe w procesie digitalizacji, jak też naturalne dokumenty cyfrowe (tzw. *born digital*), a wśród nich serwisy informacyjne w postaci baz czasopism elektronicznych. Większość wspomnianych zasobów osadzona jest w systemie informatycznym Aleph. System pozwala na agregowanie kilku baz, które łączą funkcjonalność katalogu komputerowego z systemem do zarządzania obiektami cyfrowymi.

Obecnie Biblioteka Sejmowa nie dysponuje jedną aplikacją, którą można by nazwać biblioteką czy repozytorium cyfrowym. Zbliżoną funkcję pełni system Aleph, umożliwiając zarządzanie zbiorami cyfrowymi i ich prezentację w sieci lokalnej lub internetowej. Oddzielną grupę stanowi serwis zawierający cyfrowe kopie muzealiów – *Wirtualne Muzeum Sejmu* oraz przywołana już baza *Czasopism online*.

Projekt digitalizacji zbiorów bibliotecznych w Bibliotece Sejmowej rozpoczęto w 2002 r. od digitalizacji interpelacji poselskich z okresu II RP. Ich zbiór w Bibliotece Sejmowej miał jednak spore luki, w związku z tym, by je zapełnić, przeprowadzono kwerendy w innych instytucjach. W trakcie prac nad zbiorem interpelacji do bazy dołączano również inne dokumenty, takie jak druki i sprawozdania stenograficzne². Obecnie najbardziej

rozbudowaną część bazy noszącej nazwę *Parlamentaria polskie 1919-2001* stanowią właśnie rekordy interpelacji. Poza numerem i tytułem zawierają: nazwy autorów i adresatów interpelacji, tekst interpelacji, a także charakterystykę treściową w postaci deskryptorów systemu tezaursów STEBIS³. Dodano również powiązania do odpowiednich rekordów sprawozdań stenograficznych. Interpelacje są jednym z ciekawszych źródeł do poznania historii polskiego parlamentaryzmu. *Jest to jedna z metod parlamentarnej kontroli aparatu państwowego, pozwalająca także na zwrócenie uwagi opinii publicznej na zjawiska negatywne. Przede wszystkim była to metoda walki z przekraczaniem lub wadliwym stosowaniem prawa przez władze administracyjne wszystkich szczebli, poczynając od zachowywania się policjantów czy urzędników najniższego szczebla do członków rządu. Były też metodą nacisku na rząd; jednocześnie narzędziem walki politycznej (...). Interpelacje dotyczyły zarówno spraw ogólnych, jak i jednostkowych. Część z nich miała charakter zasadniczy, odnosiła się do podstaw funkcjonowania państwa, część wyraźnie charakter interwencyjny, nieraz w sprawach jednostkowych. Niektóre interpelacje składano celem immunizowania tekstu prasowego, zdjętego przez cenzurę⁴.* Baza zawiera pełne teksty pięciu typów dokumentów sejmowych i senackich: druków, odbitek (II RP), sprawozdań stenograficznych ze skrókami, interpelacji poselskich (II RP) i regulaminów. Obejmuje również dokumentację prac Zgromadzenia Narodowego z lat 1919-1939 i 1989-2001 oraz Krajowej Rady Narodowej w latach 1943-1952. Kontynuowane są prace nad digitalizacją biuletynów z posiedzeń komisji sejmowych I kadencji Sejmu (1991-1993), które finalnie wzbogacą zasób bazy, jednak obecnie nie są jeszcze dostępne dla użytkowników zewnętrznych.

Struktura metadanych opisowych poszczególnych typów dokumentów zamieszczonych w bazie

jest podobna i zaprojektowana tak, by umożliwić łatwe dotarcie do tekstu oryginalnego dokumentu na podstawie jego najbardziej charakterystycznych cech oraz dostępnych informacji. Do opisów katalogowych dołączone są pliki z wersją cyfrową dokumentów, czyli skany w postaci PDF lub hiperłącza prowadzące do tekstów źródłowych w przypadku, gdy opis katalogowy dotyczy tylko części danego obiektu cyfrowego. Tak jest w przypadku interpelacji poselskich – każda z nich jest częścią zdigitalizowanego stenogramu z danego posiedzenia Sejmu, podczas którego została wygłoszona. Załączone w jej rekordzie bibliograficznym hiperłącze prowadzi do tekstu tego stenogramu. W przypadku druków sejmowych rekordy opisów bibliograficznych zawierają: numer druku, oznaczenie kadencji, tytuł druku oraz załącznik w postaci cyfrowego obrazu tekstu. Metadane katalogowe odbitek obejmują: numer odbitki, oznaczenie kadencji, tytuł odbitki i połączone są z jej cyfrową kopią. Na zbiór odbitek składają się dokumenty pochodzące z zasobu Biblioteki Sejmowej oraz Centralnej Biblioteki Statystycznej. Dotyczą one głównie sprawozdań z prac komisji sejmowych nad projektami ustaw. Opracowanie stenogramów opiera się na takich danych jak: numer i data posiedzenia, spis treści posiedzenia, w przypadku posiedzeń Sejmu z okresu II RP lista zgłoszonych interpelacji wraz z odesylnicem do opisów katalogowych odpowiednich interpelacji, a także dołączona cyfrowa kopia sprawozdania. Rekordy regulaminów zawierają: oznaczenie kadencji, tytuł oraz cyfrowy obraz tekstu regulaminu.

Jak wynika z corocznych sprawozdań Biblioteki Sejmowej, baza *Parlamentaria polskie* cieszy się dużym zainteresowaniem użytkowników, podobnie jak druga z nich – *Parlamentarzyści polscy*, związana z historią polskiego parlamentaryzmu – zawierająca bogaty materiał faktograficzny dotyczący posłów II RP, biogramy posłów Sejmu

Tab. 1
Stan bazy *Parlamentaria polskie* w 2021 r. na podstawie „Sprawozdanie z działalności Biblioteki Sejmowej w 2021 roku”, Warszawa: Biblioteka Sejmowa, 2022, zał. 11.

Okres	Stenogramy	Druki	Odbitki	Interpelacje	Regulaminy	Łącznie
II RP 1919-1939	1388	10704	468	10914	14	23488
Okres powojenny 1943-1956	119	1312	0	0	2	1433
PRL/RP 1952-1991	492	4823	0	0	13	5328
RP 1991-2021	366	4866	0	0	9	5246

PRL i podstawowe informacje odnoszące się do poselskiej działalności parlamentarzystów III RP. Jest to baza bibliograficzna, a jedynymi dokumentami cyfrowymi, które można w niej znaleźć są zeskanowane i dołączone w postaci pliku JPG do biogramów poszczególnych parlamentarzystów⁵ zdjęcia z ankiet poselskich mające charakter fotografii legitymacyjnych.

Niewątpliwie funkcjonalność bazy *Parlamentaria polskie* mogłaby znacznie wzrosnąć, gdyby wersje cyfrowe tekstów, obecnie skany w postaci PDF, były czytelne dla urzędów przeszukujących treść – na przykład dzięki procesowi OCR, czyli optycznemu rozpoznawaniu znaków. Jednak nie zawsze jest to możliwe, a w związku z tym dostępność zdigitalizowanych materiałów jest nieco ograniczona, zarówno pod względem łatwości przeszukiwania, jak i dostępności do urzędów wspomagających czytanie, wykorzystywanych m.in. przez osoby z dysfunkcją wzroku.

Drugą, posadowioną w systemie Aleph i dostępną na stronie Biblioteki Sejmowej, bazę pełnotekstową stanowią konstytucje świata. Są to głównie polskie tłumaczenia ustaw zasadniczych wielu krajów przygotowane przez Bibliotekę Sejmową i wydane jej staraniem przez Wydawnictwo Sejmowe w serii „Konstytucje Świata”. Baza, która nosi nazwę *Teksty konstytucji i innych dokumentów*, prezentuje również polskie konstytucje – w tym cyfrowe kopie najstarszych z lat 1791, 1807, 1815, których oryginały znajdują się w zbiorach Wydziału Muzealiów Biblioteki Sejmowej. W bazie można znaleźć również oficjalne tłumaczenia niektórych dokumentów takich organizacji międzynarodowych jak: ONZ, RE (Rada Europy), NATO czy MOP (Międzynarodowa Organizacja Pracy). Metadane opisowe cyfrowych kopii konstytucji i wspomnianych dokumentów ograniczone są do podstawowego opisu bibliograficznego i rzeczowego. Na opis ten składają się takie elementy jak tytuł, dodatek do tytułu, terminy z tezauryusa (w języku polskim, angielskim, francuskim i niemieckim), rok wydania, źródło tekstu, numer rekordu. Do niego podłączony jest tekst w postaci pliku PDF (obraz tekstu), a do niektórych opisów także hiperlink prowadzący do dokumentu w wersji hipertekstowej, w układzie strukturalnym i hierarchicznym, co znacznie ułatwia nawigację po dokumencie. Dostęp do bazy możliwy jest zarówno poprzez OPAC, jak też ze strony Biblioteki, gdzie w celu ułatwienia wyszukiwania zamieszczono alfabetyczny spis krajów jako hiperłącze prowadzące do konstytucji

wraz z wybranymi tłumaczeniami. Dzięki temu nawigacja po bazie jest prosta i intuicyjna. Do baz pełnotekstowych można również zaliczyć *Ustawy wykonujące prawo UE – baza UST*. Jak sugeruje nazwa składa się ona z metadanych, dokumentów odzwierciedlających wykonywanie prawa Unii Europejskiej w ustawodawstwie polskim i dostosowanie polskiego ustawodawstwa do porządku prawnego UE. Baza UST zawiera rekordy opisów bibliograficznych polskich i unijnych aktów prawnych, które zostały ze sobą wzajemnie połączone, tak by możliwa była nawigacja między powiązаныmi ze sobą aktami. Do metadanych opisowych dołączone są odsyłacze do pełnych tekstów aktów prawnych posadowionych w innych serwisach sejmowych czy też na stronach organów unijnych. Składają się na nie m.in. projekty ustaw i ustawy, uznane przez Radę Ministrów za wykonujące prawo UE, projekty ustaw inne niż rządowe, co do których Marszałek Sejmu rozstrzygnął, że wykonują one prawo Unii Europejskiej, jak również akta UE wymienione w projekcie ustawy, w uzasadnieniu lub opinii do projektu jako te, które są wykonywane przez dany projekt. Chronologicznie baza obejmuje dokumentację z okresu IV-VIII kadencji Sejmu (2001-2019). Pierwotnie aktualizacją i modyfikacją bazy zajmował się zespół Ośrodka Informacji i Dokumentacji Europejskiej, który w latach 2002-2018 był jednym z wydziałów Biblioteki Sejmowej. Działalność OIDE polegała na gromadzeniu i udostępnianiu szeroko rozumianej informacji europejskiej m.in. poprzez prowadzenie dedykowanego serwisu internetowego OIDE oraz obsługę innych baz, jak wspomniana baza UST, baza EDL-S (Europejskie Dokumenty Legislacyjne w Sejmie) czy IPEX – platforma Międzynarodowej Wymiany Informacji w sprawach UE⁶. Wymienione serwisy dostępne są w internecie, przy czym EDL-S na stronie Sejmu, zaś UST na stronie Biblioteki Sejmowej. Obecnie na skutek zmian organizacyjnych w Kancelarii Sejmu zespół OIDE został wcielony do Biura Analiz Sejmowych, wciąż jednak opiekując się przedmiotową bazą.

Biblioteka Sejmowa udostępnia także cyfrowe wersje dokumentacji Komisji Kodyfikacyjnej RP i działających w jej ramach podkomisji z lat 1919-1939 oraz biuletynów Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego 1992-1997. Materiały udostępnione są analogicznie jak w pozostałych bazach systemu Aleph, czyli do opisów bibliograficznych dołączone są skany w plikach PDF. Podobna sytuacja jest w przypadku stenogramów

z posiedzeń Okrągłego Stołu w 1989 r. sporządzonych przez Radę Krajową PRON. Warto dodać, że wspomniane stenogramy wraz z nagraniami audiowizualnymi z posiedzeń Sejmu X kadencji (1989 r.) prezentowane są w witrynie *Czas przełomu*, umieszczonej na stronie internetowej Sejmu.

Ciekawą grupę materiałów Biblioteki Sejmowej stanowią dokumenty życia politycznego i społecznego, na które składają się różnego typu ulotki, broszury, plakaty odzwierciedlające działalność partii politycznych, związków zawodowych i innych organizacji czynnych w życiu politycznym kraju po 1989 r. Są one katalogowane w systemie Aleph, a do metadanych opisowych dołączone są cyfrowe odwzorowania w postaci plików graficznych JPG/PNG lub tekstowych PDF. Gromadzeniem tego rodzaju materiałów od 1993 r. zajmuje się Wydział Zbiorów Historii Społecznej Biblioteki Sejmowej, który powstał na kanwie przejętego w 1991 r. przez BS księgozbioru byłego Centralnego Archiwum Lewicy Polskiej (do 1990 r. funkcjonującego pod nazwą Centralne Archiwum KC PZPR). Wśród przejętych materiałów znajdowała się m.in. kolekcja mikrofilmów czasopism, których digitalizację rozpoczęto w 2015 r. Cyfrowe kopie zmikrofilmowanych czasopism dostępne są na terminalach komputerowych w siedzibie Wydziału ZHS. Podobne prace prowadzone są w odniesieniu do polskiej prasy konspiracyjnej z kolekcji Wydziału ZHS. Niewątpliwie bogate zbiory, niekiedy unikatowe będące spuścizną po CA KS PZPR mogą stanowić znakomity materiał do rozwinięcia projektu digitalizacji, który mógłby zarówno wzmocnić ich zabezpieczenie, jak i ułatwić dostęp do nich.

Wśród zbiorów cyfrowych Biblioteki Sejmowej znajduje się również baza zdjęć pochodzących ze zbioru Archiwum Sejmu. Zdjęcia umieszczone w jednej z baz systemu Aleph stanowią wizualną dokumentację prac Sejmu i jego organów głównie od 1993 r. Fotografie z lat 1993–2004 w dominującej części dokumentują wydarzenia oraz spotkania, w których udział brali marszałkowie Sejmu. W materiale zdjęciowym z lat 2005–2008 przeważają fotografie posłów, polityków lub innych osób wykonane podczas obrad Sejmu, jak też dokumentacja fotograficzna z innych wydarzeń mających miejsce na terenie Sejmu (konferencji, Sejmu Dzieci i Młodzieży)⁷. Ze względu na ochronę praw autorskich oraz przepisy dotyczące udostępniania dokumentacji archiwalnej dostęp do cyfrowych kopii zdjęć jest ograniczony i w otwartym

internecie dostępne są tylko miniaturki z adnotacją *Udostępnienie, w tym kopiowanie materiału archiwalnego, wymaga pisemnej zgody Dyrektora Biblioteki Sejmowej. (Zarządzenie Nr 8 Szefa Kancelarii Sejmu z dnia 8 marca 2013 r. w sprawie wprowadzenia w Kancelarii Sejmu instrukcji w sprawie organizacji i sposobu realizacji zadań w Archiwum Sejmu)*. Zdjęcia jako dokumentacja archiwalna podlegają tym samym przepisom, jak i inne materiały gromadzone w Archiwum Sejmu. W związku z tym baza zdjęć posiada strukturę dostosowaną do opracowania tego typu dokumentacji. Zawiera rekordy spisu zdawczo-odbiorczego (spis służy do ewidencji przekazywanego do Archiwum materiału), połączone z rekordami egzemplarzy (pozycje spisu), które wprowadzane są do bazy poprzez wypełnianie formatki egzemplarza. Z rekordem spisu zdawczo-odbiorczego połączone są także dwa inne rodzaje rekordów: opisy wydarzeń (grupa zdjęć) i pojedynczych zdjęć związanych z danym wydarzeniem. Do opisu zdjęcia podłączona jest jego cyfrowa kopia, która powstaje albo poprzez zeskanowanie analogowego oryginału, albo poprzez wgranie do systemu źródłowego pliku cyfrowego. Wgrywane pliki graficzne mają format JPG. Archiwum Sejmu prowadzi również proces digitalizacji innych swoich materiałów, takich jak narzędzia ewidencyjne w postaci spisów zdawczo-odbiorczych czy też dokumentacji dźwiękowej. Pozostają one jedynie w dostępie wewnętrznym dla potrzeb pracowników Archiwum. W przyszłości planowana jest rozbudowa bazy Archiwum w systemie Aleph o dalsze etapy procesu digitalizacji archiwaliów.

Wszystkie wyróżnione wyżej bazy zawierające zbiory cyfrowe zainstalowane są w środowisku systemu Aleph, który jako zintegrowany system biblioteczny przeznaczony jest głównie do zarządzania procesami bibliotecznymi takimi jak gromadzenie, katalogowanie czy przechowywanie i udostępnianie materiałów bibliotecznych. Pomimo jego integracji z modulem umożliwiającym zarządzanie zbiorami cyfrowymi, prezentacja treści cyfrowych za pośrednictwem systemu Aleph wizualnie jest mało atrakcyjna i ma ograniczone możliwości. Trudno ją również porównywać z aplikacjami dedykowanymi specjalnie do zarządzania i prezentacji obiektów cyfrowych. Pewnym ułatwieniem, jeśli chodzi o możliwości przeszukiwania, jest system Primo® firmy Ex Libris, który za pomocą jednego interfejsu umożliwia przeszukiwanie większości baz i zasobów Biblioteki Sejmowej oraz oferuje szereg innych pomocnych funkcji.

Wizualnie najbardziej atrakcyjną częścią omawianych zbiorów jest wirtualne muzeum przygotowane dzięki staraniom Wydziału Muzealiów Biblioteki Sejmowej. Dostęp do niego możliwy jest bezpośrednio ze strony Biblioteki Sejmowej (z zakładka Muzealia) lub pod adresem <https://wirtualnemuzeum.sejm.gov.pl/>. Na zasób wirtualnej bazy składają się wybrane źródła – prawie ćwierć tysiąca obiektów muzealnych związanych z dziejami I Rzeczypospolitej, Księstwa Warszawskiego oraz Królestwa Polskiego a obrazujące historię polskiego parlamentaryzmu. *Większość z wybranych obiektów to starodruki konstytucji, uniwersalów, mów, oblat, diariuszy, traktatów prawnych i politycznych. Ich bogactwo odzwierciedla dynamikę przemian kultury obywatelskiej oraz aktywny udział posłów w tworzeniu wizji ustrojowej kraju. Warto podkreślić, że spośród poloników Bibliografia Estreichera nie notuje 29 pozycji z kolekcji Biblioteki Sejmowej, co oznacza, iż występują one stosunkowo rzadko w bibliotekach polskich*⁸. Zbiór podzielono na 5 kolekcji tematycznych: Od rozkwitu do upadku (I Rzeczpospolita), Księstwo Warszawskie, Królestwo Polskie, Dzielnica austriacka, Dzielnica pruska. Wszystkie cyfrowe obiekty zostały opatrzone szczegółowymi opisami cech formalnych, technicznych, materiału i wymiarów, a także kontekstu powstania obiektu wraz z odniesieniem do dziejów parlamentaryzmu polskiego. Przeszukiwanie możliwe jest po słowie lub przy użyciu filtrów dotyczących rodzaju muzealiów takich jak: ryciny, starodruki, numizmaty, rękopisy, nowe druki, obrazy, fotografie i mapy.

Wkład Wydziału Muzealiów do zasobów cyfrowych Biblioteki Sejmowej to także cyfrowa dokumentacja niektórych wystaw przygotowywanych przez Wydział w ramach wystaw własnych lub współorganizowanych, a prezentowanych w gmachu Sejmu. Dokumentacja wizualna a niekiedy też audiowizualna związana z wystawami udostępniana jest na stronie Biblioteki. Podobnie jak wykaz czasopism online dostępnych z komputerów Kancelarii Sejmu. Linki do poszczególnych tytułów umieszczone są zarówno na głównej stronie internetowej Biblioteki, jak i z poziomu odpowiednich rekordów w katalogu komputerowym i pozwalają na pobieranie pełnych tekstów artykułów.

Powyższy przegląd cyfrowych zasobów Biblioteki Sejmowej skłania do refleksji, iż jego różno-

rodność, a w niektórych aspektach wyjątkowość, zyskałaby na pozyskaniu w jednym systemie możliwości agregacji wszystkich treści cyfrowych, jednej aplikacji w postaci cyfrowej biblioteki parlamentariów. Takie rozwiązanie optymalizuje funkcje nawigacji i przeszukiwania bazy. Należy też pamiętać, że w przypadku zbiorów cyfrowych ważnym aspektem są możliwości prezentacyjne, które można by rozszerzyć przy projektowaniu nowej, dedykowanej aplikacji lub wykorzystaniu potencjału istniejących systemów do tworzenia bibliotek cyfrowych.

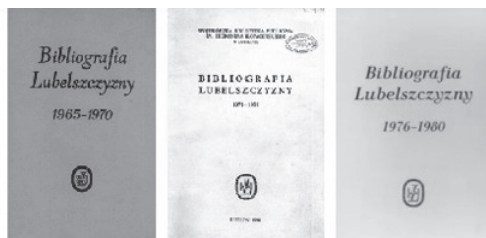
Dorota Bednarczyk
Biblioteka Sejmowa
Archiwum Sejmu

PRZYPISY

- 1 GRALAK, K. Sto lat na Wiejskiej 1919-2019. Jubileuszowe seminarium z okazji stulecia Biblioteki Sejmowej (Warszawa, 26 września 2019 r.). *Przegląd Biblioteczny* 2020, nr 1, s. 81.
- 2 SADOCH, A. Automatyizacja Biblioteki Sejmowej, [w:] STAŚKIEWICZ, W. (red.) *Sto lat na wiejskiej. Biblioteka Sejmowa 1919-2019*, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, 2019, s. 128. ISBN 978-83-7666-646-4.
- 3 STEBIS (System Tezaurusów Biblioteki Sejmowej) obejmuje 10 tezaurusów i ma charakter słownika uniwersalnego. Więcej zob. E. Chmielewska-Gorczyca, M. Górka, System Tezaurusów Biblioteki Sejmowej – STEBIS, [w:] STAŚKIEWICZ, W. (red.) dz. cyt., s. 138.
- 4 RUDNICKI, S. https://bs.sejm.gov.pl/F?func=file-&file_name=base-info-1-ars01
- 5 BEDNARCZYK, D. *Biograficzna baza danych Biblioteki Sejmowej – „Parlamentarzyści polscy”* <https://moremaiorum.pl/archiwum/2019-wydanie/>
- 6 WĄSOWICZ, R. Ośrodek Informacji i Dokumentacji Europejskiej (2002-2018), [w:] STAŚKIEWICZ, W. (red.) dz. cyt., s. 101.
- 7 BEDNARCZYK, D. Opracowanie i digitalizacja dokumentacji fotograficznej w Archiwum Sejmu, *Archiwista Polski*, R. 23, nr 2 (2018), s. 54.
- 8 KULISIEWICZ, W. [wstęp do:] *Sejm i prawo w starych drukach Biblioteki Sejmowej. Katalog*, Warszawa: Wydawnictwo Sejmowe, [1993] i POPLAWSKI, B. *Sejmowe muzeum wyobraźni* <https://wirtualnemuzeum.sejm.gov.pl/o-nas/>

BOŻENA LECH-JABŁOŃSKA

SPECYFIKA LUBELSZCZYZNY w bibliografii regionalnej zapisana

Każdy region Polski jest specyficzny. Wynika to z warunków naturalnych, uwarunkowań historycznych, kulturowych, tradycji, obyczajów i wielu innych czynników. Lubelszczyzna też ma swoją specyfikę. Położona w Polsce środkowo-wschodniej, stanowi wschodnią granicę Unii Europejskiej. Geograficznie w jej skład wchodzi Wyżyna Lubelska, Polesie Lubelskie i Wołyńskie, południowe Podlasie oraz Roztocze. Walory przyrodnicze, uzdrowiskowe i kulturowe to wielki atut regionu. Lubelskie należy do najczystszych obszarów Europy. Można tu spotkać miejsca niepowtarzalne. Bywa nazywane „spichlerzem Polski”. Dzieje się tak za sprawą rolnictwa, które jest podstawową gałęzią gospodarki regionu. Dzięki korzystnym warunkom naturalnym jest liderem upraw rolniczych i sadowniczych. Przewodzi w produkcji żywności ekologicznej.

Lubelskie to region wielokulturowy¹. Ścierają się tu i przenikają kultury wielu narodów. W regionie lubelskim przez wieki żyli obok siebie Polacy, Żydzi, Ukraińcy, a także Niemcy, Romowie, Tatarzy, Ormianie, Włosi. Było to miejsce kulturowego spotkania Wschodu z Zachodem. Obok licznych kościołów katolickich wznoszono tu cerkwie, synagogi oraz zbory różnych gałęzi reformacji. Wielokulturowy charakter regionu ukształtowało położenie geograficzne na skraju polskich ziem etnicznych. W regionie można odnaleźć wiele miejsc mających wielokulturowy charakter i reprezentujących najważniejsze elementy lubelskiej mozaiki kulturowej, społecznej i religijnej. Na terenie województwa działają liczne uczelnie wyższe, instytuty badawcze i centra badawczo-rozwojowe o zasięgu międzynarodowym.

Wszystkie osobliwości regionu, jego specyfika, aktywność społeczności zamieszkujących te tereny znajdują odzwierciedlenie w publikacjach, a publikacje są odnotowywane w bibliografii regionalnej. To właśnie bibliografia regionalna dokumentuje,

promuje i popularyzuje wiedzę o regionie poprzez rejestrację ogółu regionalnego piśmiennictwa.

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie (WBP) włączyła się w ogólnopolską inicjatywę opracowywania bibliografii regionalnej w 1963 r. Tworzona w bibliotece *Bibliografia Lubelszczyzny* jest bibliografią regionalną o charakterze ogólnym. W formie drukowanej ukazało się dziesięć tomów (w 11 woluminach) *Bibliografii Lubelszczyzny*, w których zarejestrowano dokumenty tematycznie dotyczące regionu opublikowane w latach 1944-2000. Łącznie we wszystkich tomach zamieszczono opisy bibliograficzne 73 699 pozycji. Od stycznia 2000 r. do 25 sierpnia 2019 r. *Bibliografia Lubelszczyzny* była prowadzona w formie elektronicznych baz danych, w programie MAK. Czytelnicy mogli z nich korzystać w trybie online. Bazy bibliografii o nazwie REGION obejmowały lata 1801-1944 (format MARC 21), 2000-2004 (format MARC BN), 2005-2017 (format MARC 21), 2018 – sierpień 2019 (format MARC 21 – z zastosowaniem Deskryptorów Biblioteki Narodowej w opracowaniu rzeczowym dokumentów i wybranych reguł RDA). Od 26 sierpnia 2019 r. *Bibliografia Lubelszczyzny* jest prowadzona w programie Alma, w ramach projektu e-usługa OMNIS. Niewątpliwie są to specyficzne na gruncie polskim warunki tworzenia bibliografii regionalnej. WBP im. H. Łopacińskiego w Lublinie przystąpiła do projektu e-usługa OMNIS² jako jedna z bibliotek pilotażowych. W myśl założeń projektu we wspólnym środowisku katalogowym zawierają się katalogi biblioteczne i bibliografie regionalne, opracowywane przez biblioteki partnerskie. Jest to na gruncie polskim novum. Zaletą nowego systemu jest to, że zamiast kilku baz bibliografii regionalnej jest jedna, do której przeniesiono materiały bibliograficzne z lat 1801-1944 oraz bieżące od 2005 r. Migracja nie była stuprocentowa. System przeniósł tylko unikalne rekordy, pomijając

te, które byłyby we wspólnej bazie dubletami. Aby dołączyć je do *Bibliografii Lubelszczyzny* należy edytować rekordy istniejące we wspólnej bazie, dodać siglum bibliografii i powiązać ze strefą własnej instytucji. Poza konwersją znalazły się też opisy fragmentów bibliograficznych, recenzji oraz opisy prac zbiorowych i materiałów pokonferencyjnych, w których istotną częścią była adnotacja zawartościowa. Prowadzone są prace nad uporządkowaniem zaistniałego stanu rzeczy. Trudno przewidzieć datę ich zakończenia, ponieważ dotychczas około 8 tys. rekordów bibliograficznych. Nowy sposób opracowania i prezentacji *Bibliografii Lubelszczyzny* posiada zalety, ale też wady. Wspólne katalogowanie pod pewnymi względami upraszcza opracowywanie bieżącej bibliografii. Opisy druków zwartych, zawartość czasopism naukowych, społeczno-kulturalnych, tygodników i wybranych dzienników jest opracowywana przez biblioteki uczestniczące w projekcie e-usługa OMNIS oraz tworzące wspólną bazę artykułów z gazet i tygodników polskich (baza PRASA). Te opisy wystarczy powiązać z *Bibliografią Lubelszczyzny* i strefą własnej biblioteki. To usprawnienie obrazują liczby: w 2021 r. do *Bibliografii Lubelszczyzny* wpłynęło 7740 rekordów bibliograficznych, z czego sporządzono w WBP w Lublinie 4779 – 61,74%; skopiowano 2961, co stanowi 38,26% wszystkich opracowanych rekordów bibliograficznych. Pojawił się natomiast nowy obowiązek – sporządzanie kartotek wzorcowych Deskryptorów BN, niezbędnych do opracowania wprowadzanych rekordów bibliograficznych. Kartoteki wzorcowe są standardem we współczesnych systemach bibliotecznych. Liczba kartotek wzorcowych wykonywanych na potrzeby bibliografii regionalnej, przynajmniej w początkowej fazie pracy w Almie, była duża: w 2020 r. wynosiła 1983, w 2021 r. – 1658. Są to najczęściej deskryptory geograficzne, korporatywne oraz osobowe, dotyczące regionalnych tematów. W nowej sytuacji zrezygnowano z zamieszczania w rekordach bibliograficznych symboli klasyfikacji według schematu bibliografii regionalnej. Deskryptory BN są jedynym językiem informacyjno-wyszukiwawczym używanym do charakterystyki treściowej dokumentów.

Niewątpliwie tworzenie bibliografii regionalnej we wspólnej bazie i jej prezentacja poprzez wspólną wyszukiwarkę z katalogiem/katalogami bibliotecznymi jest swego rodzaju rewolucją. Z punktu widzenia użytkownika jest to rozwiązanie wygodne, ponieważ w jednej bazie może znaleźć informacje

o wszelkich typach dokumentów, od książek przez artykuły, kartografię po dokumenty życia społecznego. Otrzymuje też informację o miejscu przechowywania potrzebnej publikacji, jeśli nie ma jej w najbliższej bibliotece. W wyszukiwarce PRIMO zaoferowano użytkownikom różne opcje poszukiwań: Katalog WBP Lublin; Bibliografia Lubelszczyzny; Połączone katalogi (Biblioteka Narodowa, Biblioteka Jagiellońska, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. H. Łopacińskiego w Lublinie, Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. W. Gombrowicza w Kielcach, Biblioteka Uniwersytecka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Biblioteka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu i inne). Wyszukiwanie publikacji regionalnych można prowadzić korzystając z każdej opcji. Minusem jest to, że trudno ocenić stopień wykorzystania bibliografii regionalnej. Stała się ona częścią wielkiej bazy. Trudno tu o dane statystyczne, mogące wyraźnie określić liczbę korzystających tylko z bibliografii regionalnej. A jak wiadomo liczby najlepiej trafiają do wyobraźni i są pomocne w uzyskaniu aprobaty ze strony organizatorów i decydentów.

Bibliografia Lubelszczyzny jest bibliografią przedmiotową, ale w niektórych poddziałach utrzymano cechy podmiotowości. Tematycznie *Bibliografia Lubelszczyzny* rejestruje piśmiennictwo dotyczące regionu, każdej dziedziny życia i wszelkich przejawów aktywności lokalnych społeczności. Z założenia Lubelszczyzna jest rozumiana jako terytorium województwa lubelskiego w jego granicach administracyjnych. Mimo to, w czasie obowiązywania podziału administracyjnego kraju na 49 województw (1975-1998), bibliografia obejmowała terytorium czterech województw: białkopodlaskiego, chełmskiego, lubelskiego, zamojskiego, również w granicach administracyjnych. Od 1999 r., zgodnie z kolejną reformą administracyjną, jest to ponownie obszar „dużego” województwa lubelskiego. *Bibliografia Lubelszczyzny* rejestruje dokumenty niezależnie od języka ich publikacji. Również nie ogranicza zasięgu autorskiego. Według pierwotnych założeń chronologicznie miała rejestrować powojenną produkcję wydawniczą, ale od 2011 r. są prowadzone prace nad bibliografią retrospektywną za lata 1801-1944. Początkowo *Bibliografia Lubelszczyzny* rejestrowała tylko dokumenty wydane w Polsce. Lubliniana zagraniczne, czyli dokumenty treściowo dotyczące Lubelszczyzny, a opublikowane poza granicami Polski, regularnie zaczęto rejestrować w 2005 r. Początkowo w formie odrębnej kartote-

ki kartkowej, a od 2013 r. lubliniana zagraniczne zostały włączone do baz *Bibliografii Lubelszczyzny*. Są one w bazach specjalnie zaznaczane, aby było łatwo je wyszukać. Nie stosuje się selekcji wydawniczo-formalnej – bibliografia uwzględnia wszystkie jednostki bibliograficzne. Jedynym rodzajem selekcji, stosowanej w *Bibliografii Lubelszczyzny*, jest selekcja merytoryczna, wartościująca. Dopuszcza ona kwalifikowanie materiałów o dużej wartości informacyjnej, dostarczających konkretną wiedzę. Z uwagi na szerokie spektrum użytkowników do *Bibliografii Lubelszczyzny* kwalifikuje się różnorodne materiały, od opracowań naukowych i popularnonaukowych przez referaty, uchwały, obwieszczenia, zarządzenia, biografie, pamiętniki i wspomnienia, wywiady, sprawozdania, recenzje książek i spektakli teatralnych po polemiki i uzupełnienia, a niekiedy również reportaże, przemówienia i listy.

Układ *Bibliografii Lubelszczyzny* oparto na „Ramowym schemacie klasyfikacyjnym bibliografii regionalnej przedmiotowej”, który opublikowano w 1963 r. Schemat składa się z 16 działów głównych. Każdy dział dzieli się na poddziały niższych stopni o coraz węższym zakresie treściowym. Już na poziomie schematu można dostrzec specyfikę regionu. To właśnie poddziały odzwierciedlają szczególność danego terytorium, a ich struktura zależy od tematyki i liczby zgromadzonych materiałów bibliograficznych.

Przykładowo, wspomniane powyżej walory przyrodnicze, stanowiące wielki atut regionu, spowodowały, że w dziale II *Środowisko geograficzne* wyodrębniono poddział *Parki narodowe i krajobrazowe. Rezerваты*. Było to konieczne ze względu na dużą liczbę publikacji, dotyczących Roztoczańskiego Parku Narodowego, Poleskiego Parku Narodowego, Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”, ale też parków krajobrazowych (Nadwięprzański, Krasnobrodzki, Sobiborski, Chełmski, itd.), licznych rezerwatów i obszarów chronionego krajobrazu. Z kolei publikacje, omawiające walory turystyczne regionu, zgromadzono w poddziale *Krajoznawstwo. Turystyka*. Liczba zarejestrowanych tu dokumentów wymusiła zastosowanie dodatkowo poddziałów nienumerowanych w postaci nazw miejscowości dla ułatwienia poszukiwań.

W *Bibliografii Lubelszczyzny* zauważalne jest rozbudowanie działu V *Etnografia*. Materiał bibliograficzny jest tak obszerny, że podzielono go na: *Opracowania ogólne; Zwyczaje ludowe; Sztuka*

ludowa – a w jej ramach wyodrębniono *Zagadnienia ogólne; Literatura ludowa. Pisarze ludowi; Muzyka ludowa; Inne rodzaje twórczości ludowej*. Owe *Inne rodzaje twórczości ludowej* to: garncarstwo, rzeźba, malarstwo, tkactwo, wyplatanie koszyków z rogożyny czy kowalstwo, które jest chlubą gminy Wojciechów. Można tu odwiedzić jedyne w Polsce Muzeum Kowalstwa i uczestniczyć w Ogólnopolskich Warsztatach Kowalskich. *Bibliografia Lubelszczyzny* informuje też o innych, nietypowych muzeach, jak Muzeum Sztuki Złotniczej w Kazimierzu Dolnym, Muzeum Nożyczek w Tarnogrodzie (powstało z inicjatywy i w lokalu Miejskiej Biblioteki Publicznej), Galerii Sztuki Socrealizmu w Kozłowie (w zespole parkowo-pałacowym Muzeum Zamoyskich) oraz o Muzeum Nietypowych Rowerów w Gołębiu.

Jak zaznaczono we wstępie, Lubelszczyzna to region rolniczy. Odzwierciedla to poddział *Gospodarstwo wiejskie*, który dzieli się na: *Zagadnienia ogólne rolnictwa; Mechanizacja rolnictwa; Agrotechnika; Ogrodnictwo; Sadownictwo; Leśnictwo; Hodowla zwierząt. Zootechnika; Łowiectwo; Rybactwo; Pszczelarstwo; Weterynaria*. Lubelskie to największy w kraju producent owoców miękkich – malin, porzeczek i truskawek, a także jabłek (stąd poddziały *Ogrodnictwo; Sadownictwo*), które są eksportowane do krajów Unii Europejskiej, Azji i Ameryki Północnej. Doskonałej jakości chmiel jest eksportowany do Niemiec, Słowenii, Republiki Czeskiej, Rumunii, Węgier. Pszczelarstwo ma tutaj solidne podstawy, bo w Pszczelary Woli (dawniej Żabiej Woli) przyszłych pszczelarzy szkoli, jedyne w Polsce i w Europie, Technikum Pszczelarskie.

Z kolei uzdrowskowie walory regionu spowodowały wyodrębnienie w dziale X *Ochrona zdrowia. Lecznictwo* poddziału *Sanatoria*. Stało się to niezbędne, ponieważ Lubelszczyzna szczyci się Uzdrawiskiem Nałęczów – jedynym w kraju, jednym z nielicznych w Europie, nizinnym uzdrawiskiem schorzeń kardiologicznych. Ponadto działają w regionie: Sanatorium Przeciwgruźlicze w Adampolu (pow. włodawski), Sanatorium Rehabilitacyjne dla Dzieci im. Janusza Korczaka w Krasnobrodzie.

Wielokulturowy charakter regionu jest widoczny w publikacjach zakwalifikowanych do różnych działów. *Historia* zawiera opisy bibliograficzne licznych artykułów i książek o społecznościach lokalnych, w których obok siebie żyli Polacy, Żydzi, Ormianie, Romowie, Tatarzy. *Architektura* zawiera opisy opracowań o kościołach i kaplicach

katolickich, cerkwiach, zborach protestanckich, bożnicach i synagogach, ale także o kamienicach ormiańskich w Zamościu oraz architektoniczne analizy miasteczek i wsi, zbudowanych przez różne nacje. *Etnografia* odzwierciedla obyczaje, zwyczaje i tradycje wywodzące się z kultury różnych grup etnicznych. Podobnie w poddziale *Gastronomia* odnotowano publikacje o zwyczajach żywieniowych, przepisy kulinarne, sięgające swoimi korzeniami dawnych wieków i różnych narodowości.

Układ poddziałów z biegiem lat ulegał modyfikacji. Śledząc zmiany schematu w poszczególnych tomach bibliografii można zauważyć zmiany zachodzące w życiu społecznym, politycznym, gospodarczym i naukowym regionu. Struktura działów VI (poświęconego zagadnieniom gospodarczym) oraz VII (poświęconego współczesnym zagadnieniom społecznym i politycznym) najczęściej podlegała weryfikacji. Z kolei dział XV (*Zagadnienia wyznaniowe*) w latach powojennych zawierał niewielką liczbę opisów bibliograficznych i dlatego nie posiadał poddziałów. Od 2000 r. struktura działu została rozbudowana i odzwierciedla spektrum zagadnień religijnych obecnych na Lubelszczyźnie (*Kościół rzymsko-katolicki, Prawosławie, Inne religie chrześcijańskie, Sekty*).

Na przestrzeni dziesięcioleci bibliografowie dostosowywali schemat do zmieniającej się rzeczywistości. Jedne poddziały dodawano, a inne eliminowano ze względu na brak materiałów bibliograficznych, co było spowodowane likwidacją jednostek organizacyjnych, zakładów pracy czy zanikiem zjawisk kulturowych, społecznych. Na przykład w dziale VI zrezygnowano z poddziałów *Przemysł odzieżowy* oraz *Przemysł włókienniczy* (od tomu za lata 1996-1997), ponieważ upadły kolejne zakłady przemysłowe tych branż. Z działu XVI usunięto poddział *Biblioteki związkowe, zakładowe i inne* (od tomu za lata 1991-1995). Warto w tym miejscu podkreślić, że bibliografia regionalna jest kopalnią wiedzy na temat poszczególnych instytucji, organizacji, podmiotów gospodarczych, które odeszły w niepamięć. Na podstawie kolejnych tomów (baz) bibliografii regionalnej można odtwarzać ich historię, przypominać o ich istnieniu i wpływie na przeszłe, ale i obecne lokalne realia. Egzemplifikacją może być historia Zakładów Przemysłu Tuszczowego w Bodaczowie, zapisana w kolejnych tomach *Bibliografii Lubelszczyzny*:

1952 r. – budowa zakładu

1966 r. – rozbudowa

lata 1976-1977 – okres świetności

1989-1990 – modernizacja i „nauka urynkowania”

1991 r. zakład pod nazwą „Bolmar” S.A. – Tuszczce Roślinne w Bodaczowie – groźba upadku nowoczesnego zakładu

1998 r. – zakład nadal funkcjonuje

2001 r. – prywatyzacja i przejście przez Euroservice

2009 r. – zakład nadal funkcjonuje

2011 r. – komornik u bram.

Podobnego przeglądu można dokonać dla dwudziestoletniej działalności Zakładów Przemysłu Lniarskiego „Hakon” w Hrubieszowie:

1971 r. – pierwsze informacje o zakładzie do 1986 r. – rozwój i znakomite prosperity

1988 r. – przejście przez pokrewne zakłady w Krośnie

1990 r. – likwidacja zakładu

1991 r. – sprzedaż budynków byłego „Hakonu” firmie „Roleksport”

Należy także podkreślić zasługę bibliografii w dokumentowaniu dziedzictwa kulturowego regionu – dokumentowaniu tego co niepowtarzalne, specyficzne, właściwe dla tego konkretnego obszaru. Potwierdzeniem jest historia konkursów, przeglądów, festiwali i innych imprez kulturalnych, sportowych, religijnych, gospodarczych, ekologicznych, organizowanych na terenie miejscowości, gminy, powiatu, województwa. W bibliografii regionalnej zostaje zarejestrowana jako udokumentowanie dziedzictwa kulturowego. Jest to tym ważniejsze, że wiedza o tego typu wydarzeniach jest ulotna, a publikowane materiały w postaci artykułów, zaproszeń, programów po latach bywają jedynym dowodem na ich istnienie.

Lubelszczyzna cieszy się różnorodnością wydarzeń, odzwierciedlających lokalne warunki, tradycje i potrzeby zbiorowości. Ich spektrum zmienia się z biegiem czasu. Warto przywołać przynajmniej niektóre z nich. Wybrano te, których potwierdzenie odnajduje się w bibliografii regionalnej. Są to:

- imprezy folklorystyczne – wyrosłe z kultury ludowej. Od kilkudziesięciu lat trwają i cieszą się niesłabnącym zainteresowaniem festiwale: Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym (odbywa się corocznie od 1969); Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne im. Ignacego Wachowiaka (od 1985). Krótszą tradycją legitymuje się Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny „Eurofolk – Zamość”, którego pierwsza edycja miała miejsce w 2001 r., a w lipcu 2022 r. odbył się po raz 19;

- imprezy sportowe – biegi, rajdy, memoriały, o zasięgu lokalnym, regionalnym, ogólnopolskim, a nawet zawody międzynarodowe. Organizowane w oparciu o lokalne warunki geograficzno-krajobrazowe i turystyczne, ale też niekiedy łączone z upamiętnianiem osób i faktów z historii regionu. Adresowane do dzieci, młodzieży i dorosłych, skierowane do zawodowców i amatorów. Mobilizują do aktywnego wypoczynku. Warto wymienić: Międzynarodowy Bieg Solidarności „Lubelski Lipiec 1980” w Lublinie (odnotowany w bibliografii po raz pierwszy w 2001); Święto Roweru w Lubartowie (rejestrowane w bibliografii od 2011); Międzynarodowy Maraton Lubelski (od 2013); Bieg Pamięci Żołnierzy Wyklętych „Tropem Wilczym” (od 2015);

- wydarzenia, których idea jest zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu poprzez prezentację kultury tradycyjnej, kultury adaptowanej, a także tej przekazywanej przez artystów działających w miastach. Imprezy o takim charakterze to: Jarmark Jagielloński w Lublinie (od 2007); Jarmark Hetmański w Zamościu (od 2010); Festiwal Trzech Kultur we Włodawie (od 2000);

- imprezy rolnicze (agro-imprezy), w czasie których miejscowości, gminy, powiaty chwalać się plonami dominujących na danym terenie roślin uprawnych. Imprezy te są wydarzeniami kulturalnymi z licznymi atrakcjami dla dzieci i dorosłych, z mnogością konkursów i nagród. Do tej grupy należą wydarzenia zainicjowane w XXI w., jak: Święto Truskawki w Górze Puławskiej, Święto Malin w Kraśniku (od 2014), Święto Sądów w Józefowie nad Wisłą (od 2015), Święto Róż w Końskowoli (od 2015). Natomiast dużo dłuższą tradycję posiada Ogólnopolskie Święto Chmielarzy i Piwowarów „Chmielaki Krasnostawskie”, które trwają od 1971 r. i rozślawiają region w całym kraju;

- imprezy kulinarne – promują specjalności kuchni, ale też uprawy rolnicze dominujące na danym terenie. Są odpowiedzią na swego rodzaju modę lansowania dziedzictwa kulinarnego, sięganie do korzeni, do potraw kuchni regionalnej, do przepisów zachowanych w pamięci i przekazywanych z pokolenia na pokolenie od wieków. Lubelszczyzna stała się miejscem wielu wydarzeń, poświęconych dziedzictwu kulinarnemu: spotkania, festyny, święta promujące tradycyjną, ale także nowszą kuchnię regionalną. Przykładami są: Europejski Festiwal Smaku w Lublinie (od 2009), Festiwal Kaszy „Janowskie Gryczaki” w Janowie Lubelskim (od 2007), Ogólnopolski

Festiwal „W Krainie Pierogów” w Bychawie (od 2012), Biański Festiwal Sękaczy (2006), Rubienalia w Hrubieszowie (od 2017);

- imprezy i festiwale filmowe, teatralne, muzyczne, sztuki – na stałe wrosły w krajobraz regionu, przyciągają gości z całego kraju, a nawet z zagranicy: Letnia Akademia Filmowa w Zwierzynku (od 2000); Festiwal Filmu i Sztuki „Dwa Brzegi” w Kazimierzu Dolnym (od 2007); Festiwal Teatrów Niewielkich w Lublinie (od 2005); Międzynarodowe Spotkania Teatrów Tańca (od 2005); Festiwal Literacko-Językowy „Szczepreszyn – stolica języka polskiego” (od 2015); Międzynarodowy Festiwal Teatralny Konfrontacje Teatralne (od 1995); Międzynarodowe Warsztaty Jazzowe w Puławach (od 1992); Studencka Wiosna Teatralna w Lublinie – odnotowana w 1966 r., a następnie odrodzona w 1991 r. pod nazwą I Ogólnopolski Festiwal Teatrów Studenckich „Studencka Wiosna Teatralna”.

Przytoczone przykłady specyfiki regionu utrwalone w bibliografii regionalnej potwierdzają tezę, że bibliografia regionalna bezspornie jest narzędziem promocji regionu, dokumentowania jego dziedzictwa kulturowego. Wydobywa i uwypukla niepowtarzalne walory regionu – walory na co dzień nieuświadamiane, a niezwykle ważne dla mieszkańców nie tylko z powodu lokalnego patriotyzmu, ale także ze względu na kierunki rozwoju regionu.

Bożena Lech-Jabłońska
Zespół ds. Bibliografii Regionalnej ZG SGP

PRZYPISY

- 1 Wielokulturowość – to uświadomione współwystępowanie na tej samej przestrzeni dwóch lub więcej grup społecznych o odmiennych cechach kulturowych takich jak: wygląd zewnętrzny, język, wyznanie religijne, układ wartości itd. *Przyznania się ona do wzajemnego postrzegania odmienności z różnymi tego skutkami – od antagonizmu i konfliktu do pełnej akceptacji i współdziałania* – Golka Marian, *Imiona wielokulturowości*, Warszawa, 2010.
- 2 Biblioteka Narodowa i Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie podpisały porozumienie o współpracy, dostęp: <https://wbp.lublin.pl/index.php/2018/09/06/biblioteka-narodowa-i-wojewodzka-biblioteka-publiczna-im-hieronima-lopacinskiego-w-lublinie-podpisaly-porozumienie-o-wspolpracy/> [odczyt: 16 grudnia 2021]; FRANKE, J. OMNIS albo pytania bez odpowiedzi, *Przegląd Biblioteczny* 2021, R. 89, z. 3, s. 397.

LANDESBIBLIOGRAPHIE MECKLENBURG-VORPOMMERN A BIBLIOGRAFIA POMORZA ZACHODNIEGO

Podobieństwa i różnice

WSTĘP HISTORYCZNO-GEOGRAFICZNY

Najpierw było Pomorze, czyli obszar między Wisłą, Odrą i Notecią. W XIII i XIV w. Pomorzem nazywano ziemię od dolnej Wisły po Rugię. Ponieważ zupełnie inaczej potoczyły się losy historyczne nadodrzańskie i nadwiślańskiej części Pomorza, ta pierwsza zwana jest w języku polskim Pomorzem Zachodnim, a druga Pomorzem Wschodnim lub po prostu Pomorzem (w węższym tego słowa znaczeniu). Natomiast w języku niemieckim pierwotna nazwa *Pommern* uległa zawężeniu do zachodniej części Pomorza (czyli polskiego Pomorza Zachodniego), a nadwiślańska część dawnego Pomorza przyjęła nazwę *Pomerellen*.

Pisane dzieje Pomorza Zachodniego rozpoczynają się dopiero w IX-X w., kiedy było ono w posiadaniu mało znanych plemion zachodniosłowiańskich. W wieku XIII na ziemię te zaczęli napływać osadnicy z Niemiec. Doszło do asymilacji przybyszów z autochtonami i ukształtowania nowej struktury ludnościowej, która trwała na tych ziemiach do II wojny światowej.

Przez wiele stuleci ziemiami Pomorza Zachodniego władali Gryfici. Pochodzący z tej dynastii Wacław I uważany jest za twórcę samodzielnego Księstwa Pomorskiego (łac. *Ducatus Pomeraniae*, niem. *Herzogtum Pommern*). Okresowo było ono lennem polskim, duńskim, a następnie księstwem Cesarstwa Rzymskiego. Pomyślny rozwój kraju przerwała wojna 30-letnia. W 1637 r. bezpotomnie

umarł Bogusław XIV, ostatni Gryfita, a w 1648 r. w wyniku pokoju westfalskiego nastąpił rozbiór Księstwa Pomorskiego: Szczecin i ziemię na zachód od Odry (tzw. Pomorze Przednie, *Vorpommern*) otrzymała Szwecja, ziemię na wschód od Odry (Pomorze Tylne, tzw. *Hinterpommern*) – Brandenburgia. W 1720 r. część ziem szwedzkich weszło w skład Prus, a po wojnach napoleońskich ziemię dawnego Księstwa Pomorskiego weszły w całości do państwa pruskiego i utworzyły Prowincję Pomorską (*Provinz Pommern*). Tym samym Pomorze Zachodnie weszło w trwający do 1945 r. prusko-niemiecki rozdział swoich dziejów.

Wiosną 1945 r. *Provinz Pommern* stało się areną działań wojennych. 26 kwietnia 1945 r. zdobyto Szczecin a 5 lipca został on przekazany Polsce. Rozpoczął się eksodus ludności niemieckiej i napływ osadników polskich. Zupełnej zmianie uległ kulturowo-etniczny obraz Pomorza Zachodniego. Ziemię dawnego Księstwa Pomorskiego podzieliła polsko-niemiecka granica: Pomorze Zachodnie, a więc dawne *Hinterpommern* oraz Szczecin znalazły się w Polsce, Pomorze Przednie (*Vorpommern*) w Niemczech.

Vorpommern stało się częścią sowieckiej strefy okupacyjnej jako część nowego kraju związkowego *Mecklenburg-Vorpommern*. Połączono dwa terytoria mające ze sobą nikle powiązania historyczne, a nawet komunikacyjne. Przy tym nazwa Pomorze Przednie była dla władz nowego państwa niemieckiego bardzo problematyczna, gdyż sugerowała

związki z polskim Pomorzem. W 1947 r. z nazwy landu wykreślono człon *Vorpommern*, a w 1952 r. w ramach reformy administracyjnej land został rozwiązany i podzielony na trzy powiaty (Rostock, Schwerin, Neubrandenburg). Obszar Pomorza Przedniego / *Vorpommern* podzielono między powiaty: Rostock, Neubrandenburg i Frankfurt nad Odrą. W czasach istnienia NRD nie używano przymiotnika „pomorski” i „szczeciński”, zmieniono nawet nazwy geograficzne *Pommersche Bucht* na *Oderbucht*, a *Stettiner Haff* na *Oderhaff*, a w 1968 r. Pomorski Kościół Ewangelicki musiał zmienić nazwę na *Evangelische Landeskirche Greifswald*, ponieważ rząd NRD uznał termin „pomorski” za zbyt kojarzący się z przeszłością.

Po zjednoczeniu Niemiec w 1990 r. przywrócono kraj pod nazwą *Mecklenburg-Vorpommern*. Od 2011 r. pomorska część kraju związkowego podzielona jest na powiaty: *Vorpommern-Rügen*, *Vorpommern-Greifswald* oraz fragment *Mecklenburgische Seenplatte*.

Obszar dawnego Księstwa Pomorskiego, który znalazł się po roku 1945 w Polsce także ulegał licznym zmianom administracyjnym. Tuż powojenny III Okręg Administracyjny Pomorze Zachodnie stał się w 1946 r. województwem szczecińskim, następnie w 1950 r. z rozległego obszaru szczecińskiego wyłoniono województwo koszalińskie. W 1975 r. w wyniku „gierkowskiej” reformy administracyjnej terytorium Pomorza Zachodniego znalazło się na terenie województw: szczecińskiego, koszalińskiego, pilskiego, słupskiego i gorzowskiego. Ostatnia reforma z 1999 r. powołała województwo zachodniopomorskie, w skład którego weszły dawne: szczecińskie, koszalińskie i część pilskiego. Przy tym na uwagę zasługuje fakt, że w NRD starano się zapomnieć o Pomorzu, a w Polsce Ludowej utrwalano piastowski mit ziem pomorskich, podkreślano ideę powrotu tych ziem „do macierzy” i ich słowiańskie pochodzenie, co nieoczekiwanie przyczyniło się do aktywizacji działań bibliograficznych w Polsce.

TRADYCJE BIBLIOGRAFICZNE NA POMORZU I MEKLEMBURGII

Przedwojenne Pomorze (w znaczeniu *Provinz Pommern*) nie miało bardzo bogatej tradycji bibliograficznej. Dopiero od roku 1900 w czasopiśmie „*Pommerschen Jahrbücher*” zaczęto zamieszczać coroczne doniesienia o nowych publikacjach. Te, redagowane przez Hansa Zieglera do 1940 r. (ostat-

ni za rok 1939) zestawienia, okazały się bardzo pomocne przy konstruowaniu najobszerniejszej ówczesnie pomorskiej bibliografii, czyli liczącego 1200 pozycji opracowania Curta Staudego „*Pommersche Familiengeschichtliche Quellenkunde*” zamieszczonego w czasopiśmie „*Unser Pommerland*” w 1935 r. Publikacja ta stała się podstawą dla wydanej, już po wojnie, w latach 1962-1965 *Pommern-Bibliographie* autorstwa Herberta Sprutha. Bibliografia ta, bardzo bogata, o szerokim zasięgu wydawniczym i chronologicznym miała jeden zasadniczy mankament – była wydana na terytorium RFN.

W Meklemburgii w 1889 r. Friedrich Bachmann (1860-1947) opublikował na zlecenie Stowarzyszenia Przyjaciół Historii Naturalnej w Meklemburgii (*Vereins der Freunde der Naturgeschichte*) kompilację bibliograficzną pod tytułem *Die landeskundliche Literatur über die Großherzogtümer Mecklenburg*. Ten pierwszy zbiór literatury naukowej jest uważany za pierwszą, dużą, drukowaną bibliografię państwową w Meklemburgii. Kolejną publikacją, opracowaną przez późniejszego dyrektora biblioteki w Schwerinie Wilhelma Heeßa (1892-1950), była trzytomowa *Bibliografia historyczna Meklemburgii (Geschichtliche Bibliographie von Mecklenburg)* opublikowana w 1944 r., zawierająca „literaturę historyczną o Meklemburgii od początków druku książek do roku 1940 włącznie”¹. Heeß przygotowywał bibliografię na zlecenie Komisji Historycznej dla Meklemburgii (*Historischen Kommission für Mecklenburg*)². Kolejne bibliografie powstały dopiero w czasach NRD.

STAN PRAC NAD BIBLIOGRAFIAMI POMORZA ZACHODNIEGO I MEKLEMBURGII-POMORZA PRZEDNIEGO

W 1960 r. Dział Informacyjno-Bibliograficzny WiMBP w Szczecinie przystąpił do prac nad Bibliografią Pomorza Zachodniego. Spisem objęto obszar mieszczący się w granicach administracyjnych ówczesnych województw szczecińskiego i koszalińskiego oraz – ze względów historycznych – powiat Lębork (wówczas w granicach województwa gdańskiego). Do bibliografii nie weszły terytoria dawnego Księstwa Pomorskiego położone wówczas na terenie NRD (zakładano, że tereny te zostaną objęte spisem w przypadku przystąpienia do opracowania bibliografii retrospektywnej), natomiast wzięto pod uwagę powiaty walecki i złotowski przynależące historycznie do Wielkopolski,

zaś administracyjnie do województwa koszalińskiego. W latach 1963-2010 wydano drukiem 23 tomy (w tym 4 piśmiennictwa zagranicznego) za lata 1945-1972, 1976-1978, 1980-1981, 1988, 1990, 1991-1993. Rok 1991 ukazał się jako CD-ROM i wszedł w skład opracowywanej od roku 2000 w systemie Aleph bazy danych, w której obecnie znajdują się dane za lata 1991, 2000-2022, około 80 tys. rekordów.

W 1965 r. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Technicznego NRD zleciło wszystkim bibliotekom krajowym publikację bibliografii regionalnych. Obowiązek ten przypadł bibliotece w Schwerinie, która od 1969 r. nosiła oficjalną nazwę: Naukowa Biblioteka Ogólna dla powiatu Schwerin z mandatem do gromadzenia dla powiatów Rostock i Neubrandenburg (*Wissenschaftliche Allgemeinbibliothek für den Bezirk Schwerin mit Sammlungsauftrag auch für die Bezirke Rostock und Neubrandenburg*). Biblioteka przystąpiła do opracowania rocznika „Mecklenburgische Bibliographie”. Jej autorem przez lata był Gerhard Baarck³. Obszar bibliografii obejmował trzy północne okręgi NRD: Schwerin, Rostock i Neubrandenburg. Oprócz bibliografii bieżącej Baarck opracował także retrospektywną bibliografię meklemburską za lata 1945-1964⁴ oraz „Naturkundliche Bibliographie von Mecklenburg: Berichtsjahre 1890-1944”⁵. W latach 1966-1992 wydano drukiem 26 tomów bibliografii za lata 1965-1990 oraz 5 tomów indeksów (za lata 1965-1969, 1970-1974, 1975-1979, 1980-1984, 1985-1989).

Po zjednoczeniu Niemiec, w 1990 r. przywrócono kraj pod nazwą *Mecklenburg-Vorpommern* a biblioteka w Schwerinie przyjęła nazwę *Mecklenburgische Landesbibliothek* (od 1995 r. *Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern*). Modyfikacji uległ tytuł bibliografii, który do 2006 r. brzmiał „Mecklenburg-Vorpommersche Bibliographie”⁶, jak i jej obszar. Z opracowania wyłączono bowiem obszary: *Amt Neuhaus, Kreis Perleberg, Kreis Prenzlau, Kreis Templin*. W latach 1993-1996 ukazały się tomy za okres 1991-1994, w 1999 za rok 1995. Ostatni drukowany tom bibliografii krajowej za rok sprawozdawczy 1996 ukazał się w 2001 r. Autorką bibliografii od 1980 r. była Grete Grewolls.

W 1996 r. Meklemburgia-Pomorze Przednie przystąpiła do Wspólnego Związku Bibliotek (Gemeinsamen Bibliotheksverbund, GBV)⁷. Biblioteki zrzeszone w GBV korzystają z centralnego systemu bibliotecznego (CBS) do wspólnego katalogowania i obsługi lokalnych systemów bibliecznych (LBS).

W obu przypadkach GBV używa oprogramowania holenderskiego dostawcy usług OCLC (dawniej PICA). Od 1995 r. bibliografia MV opracowywana jest w postaci bazy danych. Od 2002 r. dostępna jest dla użytkowników jako elektroniczny katalog biblieczny (OPAC).

Bibliografia jest kompletna od roku sprawozdawczego 1995. Dane za lata 1945-1994 zostały już prawie w całości włączone do bazy danych. Ponadto można już znaleźć kilka tysięcy tytułów sprzed 1945 r. Baza danych jest codziennie aktualizowana i obejmuje obecnie 444 917 pozycji (stan na styczeń 2022). Bibliografia jest także częścią wirtualnej niemieckiej bibliografii państwowej (Virtuelle Deutsche Landesbibliographie, VDL) opartej na technologii Wirtualnego Katalogu Karlsruhe (KVK) i budowanej stopniowo od 2001 r. Wszystkie internetowe bibliografie krajowe (16) można przeszukiwać jednocześnie za pomocą jednolitego interfejsu wyszukiwania.

METODYKA

„Landesbibliographie Mecklenburg-Vorpommern” jest bibliografią prymarną⁸. W bibliografii rejestrowane są na bieżąco opisy bibliograficzne różnego typu dokumentów: książek, broszur, czasopism, gazet, artykułów z roczników i czasopism, dzieł zbiorowych, map, mediów audiowizualnych i elektronicznych, starych druków i kopii cyfrowych, zapisów nutowych i nośników dźwięku oraz wybrane artykuły prasowe. Analiza dzienników i tygodników z Meklemburgii-Pomorza Przedniego prowadzona jest od 1995 r. Odnotowuje się obszernie artykuły dotyczące wydarzeń historycznych w regionie, budynków, pomników, instytucji, przedsiębiorstw, ważnych osobistości. Natomiast nie są brane pod uwagę tzw. bieżące wydarzenia. Do bibliografii trafiają dokumenty, jakie ukazały się na terenie kraju i za granicą, których treść związana jest z obszarem Meklemburgii do 1945 r., okręgów Neubrandenburg, Rostock i Schwerin w latach 1945-1990 i terytorium Meklemburgii-Pomorza Przedniego od 1990 r. Bibliografia krajowa MV nie zawiera literatury z obszaru *Vorpommern* wydanej przed 1945 r. Uwzględniane są wszystkie dziedziny nauki, szczególnie z zakresu gospodarki, historii, sztuki i kultury, etnologii, geografii, geologii, hydrologii, flory i fauny kraju i języka dolnoniemieckiego. Literatura na temat życia i pracy ludzi jest włączana, jeśli urodzili się i (lub) zmarli w granicach kraju, mieszkali tu od

dawna lub byli szczególnie efektywni. Literatura piękna jest włączana tylko wtedy, gdy jej treść ma określone odniesienie regionalne.

Przeszukiwanie bibliografii Meklemburgii-Pomorza Przedniego wygląda tak samo, jak w innych bazach Wspólnego Związku Bibliotek (GBV) oraz w internetowym katalogu biblioteki. Dokumenty bibliograficzne są również indeksowane przy użyciu lokalnego systemu klasyfikacji z 13 grupami głównymi i ponad 1200 podgrupami oraz słowami kluczowymi. Schemat bibliografii stanowi spuściznę po jej drukowanej wersji. Podzielony jest na trzy duże części (systematyczna, miejscowa, osobowa).

W pierwszej części znajduje się 11 grup przedmiotowych podzielonych na maksymalnie 6 podgrup. W razie potrzeby przypisywane są dalsze słowa kluczowe dzielące.

1. Allgemeines
2. Landeskunde
3. Natur
4. Wirtschaft
5. Geschichte
6. Arbeiterbewegung, Parteien, Organisationen
7. Staat, Recht
8. Bevölkerung, Gesundheitswesen, Sozialwesen
9. Kultur, Wissenschaft, Bildung, Literatur, Kunst
10. Volkskunde
11. Kirche, Religion

12 grupa przedmiotowa to powiaty, gminy, miejscowości, uporządkowane alfabetycznie. 13 grupa, to część osobowa (genealogia, poszczególne rodziny, osoby). Sekcja jest ułożona alfabetycznie według nazwisk. Do wymienionych osób dodaje się dane biograficzne, miejsca urodzenia i śmierci oraz zawód, o ile jest znany.

W Bibliografii Pomorza Zachodniego rejestrowane są na bieżąco opisy bibliograficzne różnego typu dokumentów: książek, czasopism, artykułów z czasopism i gazet ogólnokrajowych i regionalnych, map, utworów (rozpraw z prac zbiorowych) i fragmentów (rozdziały i ustępy wydawnictw i utworów), materiałów konferencyjnych, recenzji książek i sztuk teatralnych, polemik, dokumentów elektronicznych. Bibliografia rejestruje dokumenty, jakie ukazały się na terenie kraju i za granicą, których treść związana jest z Pomorzem Zachodnim, jako całością i z poszczególnymi miejscowościami

należącymi do regionu. Przedmiotem zainteresowania są także instytucje działające na terenie Pomorza Zachodniego oraz osoby zamieszkujące region. Odnaleźć w niej można również informacje o odbywających się na terenie Pomorza Zachodniego imprezach, zjazdach, konferencjach czy wystawach. Ponadto rejestrowana jest twórczość literacka mieszkańców regionu – bez względu na tematykę powstających utworów. W poszukiwaniach można korzystać z 6 indeksów: autor, tytuł, (także tytuł czasopisma, w którym zamieszczone są opisywane dokumenty), seria, temat, dowolne słowo z opisu, rok.

ORGANIZACJA

Landesbibliothek MV, która od 2015 r., nosi imię Günthera Ueckera, gromadzi całą literaturę dotyczącą Meklemburgii i powstałego w 1990 r. kraju związkowego *Mecklenburg-Vorpommern*, zbiór ten jest specjalnie oznaczony i udostępniany za pośrednictwem bibliografii, która jest zintegrowana z inwentarzem. Ewidencja zasobów w bibliografii krajowej dotyczy wyłącznie zasobu biblioteki w Schwerinie. W przypadku innych inwentarzy należy przeprowadzić wyszukiwanie w krajowym katalogu online.

Meklemburscy bibliografowie są zrzeszeni w AG Regionalbibliographie. Regionalna bibliograficzna grupa robocza powstała w 1983 r., jest podgrupą grupy roboczej bibliotek regionalnych w Niemieckim Stowarzyszeniu Bibliotek (DBV). Reprezentowani są w nim redaktorzy wszystkich niemieckich bibliografii krajowych oraz bibliografii mniejszych regionów i krajów ościennych Austrii, Szwajcarii i Alzacji. Bibliografie krajowe już dawno przestały być samotnymi instrumentami. Są one raczej osadzone w lokalnych katalogach online lub systemach wyszukiwania zasobów, w sieciach regionalnych i ich bazach danych, w portalach regionalnych, wirtualnych środowiskach badawczych i innych nadrzędnych strukturach informacyjnych. Zamiar zwiększenia użyteczności i widoczności bibliografii krajowych znajduje odzwierciedlenie m.in. w intensywnej współpracy pomiędzy AG Regionalbibliographie i AG Regionalportale.

Od 2007 r. kilku przedstawicieli bibliografii regionalnych bierze udział w corocznych spotkaniach roboczych utworzonej w tym roku grupy roboczej portali internetowych, zajmujących się historią regionalną i studiami regionalnymi w Niemczech. Większość bibliografii krajowych oferuje nie

tylko odnośniki bibliograficzne, ale także szeroki zakres dodatkowych informacji, w szczególności linki do innych zasobów. Ponadto często prowadzą osobiste bazy danych zawierające informacje biograficzne, których tworzenie i dalszy rozwój jest również przedmiotem działalności grupy roboczej.

Nad bibliografią MV pracują dwie osoby. Jedna z najwyższym statusem urzędniczym (*Höherer Dienst*), druga ze średnim statusem. Opracowujący bibliografię wykonują także inne prace, np. w udostępnianiu. Średnio rocznie przybywa około 6 tys. rekordów. We wcześniejszych latach, przy zatrudnieniu 3 pracowników było to 11-12 tys. tytułów rocznie.

Bibliografia Pomorza Zachodniego powstaje w Pracowni Bibliografii Pomorza Zachodniego Książnicy Pomorskiej w Szczecinie (jest agendą Działu Regionalnego) i jest częścią ogólnopolskiego systemu bibliografii regionalnych, które pełnią funkcję uzupełniającą w odniesieniu do narodowych wykazów publikacji. Wszystkie drukowane tomy zostały zdigitalizowane i udostępnione w Zachodniopomorskiej Bibliotece Cyfrowej „Pomerania”. Bibliografowie szczecińscy należą do Zespołu ds. Bibliografii Regionalnej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Nad Bibliografią Pomorza Zachodniego także pracują dwie osoby, które wykonują również inne prace. Średnio rocznie przybywa ok. 2 tys. rekordów.

Obie bibliografie stanowią ważne źródło informacji. Łączy je historia i w znacznym stopniu metodyka. Wyraźnie dzieli organizacja i efektywność. Być może dobrym pomysłem byłoby stworzenie wspólnej platformy i wymiana danych, które pozwoliłyby na wzajemne uzupełnienie bibliografii i stworzenie bazy dla historycznego Pomorza.

Sylwia Wesołowska
Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica
w Szczecinie

PRZYPISY

- 1 Geschichte der Landesbibliographie. Kurzer historischer Überblick. Der Weg zur Mecklenburgischen Bibliographie. W: *Landesbibliothek Mecklenburg-Vorpommern Günther Uecker* [online]. [Dostęp: <https://www.kulturwerte-mv.de/Landesbibliothek/Literatursuche/Landesbibliographie/Geschichte/>]. [dostęp: 22.11.2022].
- 2 W 1992 r. ukazał się tom uzupełniający, zawierający materiały opublikowane w latach 1940-1944. Auto-

rami uzupełnienia byli Gerhard Baarck (1909-1990) i Grete Grewolls (ur. 1946).

- 3 Od 1977 r. Gerhard Baarck był wspierany przez Grete Grewolls, specjalistkę ds. studiów regionalnych, która od roku 1980 była jedyną redaktorką drukowanej bibliografii.
- 4 Trzy tomy wydane w latach 1979-1981.
- 5 Pierwsza była uzupełnieniem wcześniejszej bibliografii Heeßa, a druga kontynuacją zestawienia Bachmanna z roku 1899.
- 6 Nazwa „Landesbibliographie Mecklenburg-Vorpommern” została nadana w 2006 r. i powstała równoległe z utworzeniem domeny: www.landesebibliographie-mv.de.
- 7 Wspólny Związek Bibliotek (Gemeinsamen Bibliotheksverbund) to niemiecka sieć biblioteczna krajów Dolnej Saksonii, Saksonii-Anhalt, Turynii, Hamburga, Bremy, Szlezwika-Holsztynu i Meklemburgii-Pomorza Przedniego. Oprócz innych bibliotek należy do niej także Fundacja Pruskiego Dziedzictwa Kulturowego. Siedziba GBV (VZG), która znajduje się w Getyndze. Centrala związku jest dolnosaksońską spółką państwową z własnym budżetem, 83 pracownikami (stan na sierpień 2018 r.) i sześcioma działami usług bibliotecznych, biblioteką cyfrową, lokalnymi systemami bibliotecznymi, systemami wyszukiwania, wsparciem systemu i wsparciem aplikacji. W całych Niemczech działa sześć tego typu związków bibliotecznych. Sześć regionalnych związków/systemów bibliotecznych (GBV, KOBV, HeBIS, BVB, SWB, HBZ). Dane katalogowe tworzone w sześciu regionalnych systemach bibliotecznych nie są razem łączone w wspólną bazę i nie stanowią centralnego katalogu narodowego. Jest tylko możliwość ich przeszukiwania w meta-wyszukiwarce, jaką jest Karlsruher Virtueller Katalog (KVK). Współpraca bibliotek w zakresie opracowania oparta jest na stosowaniu takich samych norm i zasad katalogowania oraz identycznych formatów danych bibliograficznych. W Niemczech jej efektem było ukształtowanie się i sprawne funkcjonowanie sześciu regionalnych systemów bibliotecznych, które według najnowszego projektu mają zostać rozwiązane na rzecz planowanej nowej infrastruktury informacyjnej. Kooperacja bibliotek obejmuje również retrokonwersję i współtworzenie katalogów najstarszych druków z XVI, XVII i XVIII w.
- 8 Twórcom zależało szczególnie, aby konkretny dokument rzeczywiście znajdował się w zbiorach biblioteki. Jednakże ilość produkcji sprawia, że coraz częściej biblioteka nie jest już w stanie dokonywać zakupów i pozostaje tylko wzmianka bibliograficzna.

ANNA URBANIAK

Winiarska tożsamość Ziemi Lubuskiej w świetle zasobów Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze

Mówiąc o specyfice regionu lubuskiego posługujemy się najczęściej umownym określeniem Ziemia Lubuska. Miało ono dawniej szerokie i często odmienne znaczenie, rozróżniane także względem okresów historycznych. Współcześnie termin jest stosowany jako synonim województwa lubuskiego, które obejmuje swym zasięgiem tereny nad Nysą Łużycką, Obrą, Dolną Wartą i Środkową Odrą. Od zachodu graniczy z niemieckimi landami: Brandenburgią i Saksonią, a po stronie polskiej z trzema innymi województwami: zachodniopomorskim, dolnośląskim i wielkopolskim.

Współczesna Ziemia Lubuska składa się z peryferyjnych części historycznych regionów takich jak: Dolny Śląsk, Wielkopolska, Dolne Łużyce, Brandenburgia, Nowa Marchia, Pomorze¹. Jest regionem niejednorodnym nie tylko pod względem terytorialnym. Na jej dziedzictwo kulturowe składa się bowiem niemiecka przeszłość oraz polska współczesność, tradycje żydowskie i łużyckie, kultura polskich osadników z Wielkopolski, z Kresów, a także Łemków i Cyganów². Powyższe czynniki sprawiają, że w przestrzeni społecznej wciąż pojawia się pytanie, czy jest ona czytelny i odrębnym regionem kulturowym³. Jednym z ważniejszych elementów więziotwórczych, kształtujących zbiorową tożsamość Ziemi Lubuskiej jest odradzająca się dziś bardzo dynamicznie winiarska przeszłość regionu.

Według legendy Bachus, bóg wina i winorośli, poniósł śmierć z rąk tytanów, a jego krew zrosiła wibrzeża Morza Śródziemnego, Francję, okolice Renu i Mozeli. Kilka zabłąkanych kropli spadło na tereny południowej i zachodniej Polski – w tym na Ziemię Lubuską. To mitologiczna wersja początków lubuskiego winiarstwa, ale wspomniany

Bachus na stałe zagościł w świadomości kulturowej zielonogórczan. Za datę fundamentalną, od której liczy się uprawę winnego krzewu w Zielonej Górze, uważa się rok 1150. Wówczas w okolicach późniejszego miasta, wtedy jeszcze małej osady wiejskiej, na skrzyżowaniu traktów handlowych, osadnicy z Flandrii lub Walonii posadzili pierwsze krzewy winorośli. Winiarstwo uważa się zatem za starsze niż samo miasto, którego legendarny początek upatrywano w 1222 r. Od samego początku wino wpisało się w krajobraz Ziemi Lubuskiej. Krzewy winorośli przywieźli na te ziemie także cystersi, którzy w swoich zakonach uprawiali je dla celów liturgicznych. Złota era zielonogórskich win nastąpiła w XIX w., kiedy mroza amerykańska (filoksera) zniszczyła winnice południowej Europy. Na terenie Zielonej Góry w 1887 r. powierzchnia winnic wynosiła 1300 hektarów. Gwałtowny rozwój przemysłu i odrodzenie winnic w Europie położyły kres rozwojowi winiarstwa⁴. Na południu produkcja wina była po prostu tańsza, a nowe linie kolejowe pozwalały na import win mozelskich, włoskich czy węgierskich. Zaczęła przybywać również konkurencja w postaci miejscowych producentów piwa, wódki, koniaków, likierów i szampana, którego produkcję uruchomiono w Zielonej Górze w 1826 r. Zwłaszcza tutejsze szampany i koniaki zdobyły duże uznanie w całej Europie. W latach 30. XX w. zostało zaledwie 150 ha upraw⁵. Przysłużyły się temu w wielkim stopniu zmiany klimatyczne, powodując wymarzenie winnych krzewów, lub okresowe klęski urodzaju obniżające w znacznym stopniu jakość surowca. W okresie PRL władze zrobiły wszystko, by winnice zniknęły z powierzchni miasta. Tradycja przetrwała na przekór wszystkiemu, a winne krzewy rosły na winnym wzgórzu, przy klasztornych murach, w przydomowych ogródkach, a także dziko w naturze. Dziś winiarstwo na Ziemi Lubuskiej odradza się w wielkim stylu. Powstaje wiele nowych winnic, a ich wina zdobywają nagrody w konkursach w Polsce i za granicą. Organizowane coraz częściej imprezy winiarskie ożywiają dawne tradycje i przybliżają cenną historię regionu, sprzyjając integracji lokalnej społeczności i winiarzy.

Dział Informacji Regionalnej i Bibliograficznej zielonogórskiej ksiąźnicy z dużą pieczołowitością dba o gromadzenie i przechowywanie zasobów ściśle związanych z winiarstwem regionu, ale także winiarstwem jako takim. Mowa tu o różnych typach dokumentów: książkach, czasopismach, zbiorach specjalnych czy dokumentach życia spo-

łeczny. Najwcześniejsze zbiory (niemieckojęzyczne) pochodzą jeszcze z XIX w., są to głównie książki oraz kartografia. Zasób książek podzielony jest na kilka grup tematycznych: winiarstwo regionu, encyklopedie i leksykony, poradniki i przewodniki, historia winiarstwa, kultura wina, turystyka winiarska (enoturystyka, przewodniki po winnicach), produkcja wina (technologia winiarstwa), uprawa winorośli, poszczególne kraje (książki w językach obcych oraz odnoszące się do winiarstwa poszczególnych krajów).

Szczególne miejsce wśród powyższych wydawnictw zajmuje winiarstwo regionu, obejmujące głównie prace z zakresu bibliografii, topografii, ampelografii, historii oraz kultury uprawy winorośli i produkcji wina w lubuskim. Są to przede wszystkim publikacje znanych lokalnych winiarzy, działaczy oraz historyków regionalnych: Mirosława Kuleby, Przemysława Karwowskiego, Andrzeja Toczeńskiego, Bogdana Kresa. Ostatnia obszerna publikacja dotycząca zielonogórskiego winiarstwa *Enographia Thalloris*, autorstwa wymienionego M. Kuleby, stała się prawdziwą sensacją na polskim rynku wydawniczym. Licząca 1150 stron, ponad 3 tys. ilustracji i ważąca blisko 6 kg *Enographia Thalloris* jest próbą opisaną ponad ośmiu wieków historii winiarstwa zielonogórskiego. Rozmach, zakres tematyczny i ogrom wiedzy jest imponujący, czyniąc tę wyjątkową publikację prawdziwym pomnikiem lubuskiego winiarstwa, wielokrotnie nagradzanym w kraju i za granicą.

Czasopisma winiarskie w zbiorach biblioteki zielonogórskiej to głównie ogólnopolskie pisma winiarskie: „Magazyn Winiarski”, „Czas Wina”, „Magazyn Wino”, „Świat Win” oraz inne tytuły, które przestały ukazywać się na rynku wydawniczym. Najważniejszym czasopismem regionalnym jest „Winiarz Zielonogórski” ukazujący się w latach 2004-2016.

Zbiory specjalne to przede wszystkim dokumenty elektroniczne (filmy), kartografia (plany miast i obszarów z zaznaczonymi winnicami – zarówno historycznymi, jak i współczesnymi), ikonografia przedstawiająca artystyczne motywy bachiczne i winiarskie regionu (autorstwa zarówno artystów regionalnych, jak i obcych), a także bogaty zbiór exlibrisów. Do zbiorów specjalnych zaliczamy w pewnym sensie także dokumenty życia społecznego. Jest to zasób, który współcześnie mocno się rozrasta, a to ze względu na intensywność,

z jaką odradza się regionalne winiarstwo, a tym samym materiały informacyjne z nim związane, takie jak: plakaty (np. dotyczące imprez, wydarzeń o charakterze winiarskim), foldery, informatory, wizytówki (informujące o działalności konkretnych winnic), a nawet etykiety winiarskie, karty win czy katalogi.

Różnorodność materiałów dotyczących winiarstwa oraz ich szeroki zakres tematyczny, czynią z zasobu zgromadzonego w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze prawdziwą skarbnicę wiedzy winiarskiej w skali regionu lubuskiego. Korzystając z niego różne podmioty, stowarzyszenia winiarskie, lokalni winiarze, hobbyści, historycy i wszystkie osoby zainteresowane szeroko rozumianą tematyką winiarstwa, nie tylko regionalnego. Książnica często jest partnerem wydarzeń społeczno-kulturalnych o tematyce winiarskiej, organizowanych przez lokalne instytucje kultury, użyczając dokumentów z posiadanego zasobu. Tym samym biblioteka aktywnie uczestniczy w budowaniu lokalnych więzi społeczno-kulturowych na polu winiarstwa i staje się swoistym „archiwum” winiarstwa Ziemi Lubuskiej.

Anna Urbaniak
Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna
im. Cypriana Norwida w Zielonej Górze

PRZYPISY

- 1 SMOLARKIEWICZ, E. Tożsamość terytorialna mieszkańców Ziemi Lubuskiej, [w:] *Ziemia Lubuska. Rozważania o historii i tożsamości regionu*, pod red. Nodzyńskiego T., Tureczka M., Zięby J., Zielona Góra: Polskie Towarzystwo Historyczne. Oddział w Zielonej Górze, 2014. ISBN 978-83-940907-0-8.
- 2 MAKSYMOWICZ, A. Muzeum Ziemi Lubuskiej w Zielonej Górze jako muzeum (złożonej) tożsamości, [w:] *Ziemia Lubuska. Rozważania o historii i tożsamości regionu*, pod red. Nodzyńskiego T., Tureczka M., Zięby J., Zielona Góra, 2014.
- 3 TOCZEWSKI, A. Paradygmaty tożsamości lubuskiej, [w:] *Ziemia Lubuska. Studia nad tożsamością regionu*, Zielona Góra: Muzeum Ziemi Lubuskiej, 2004. ISBN 83-88426-26-5.
- 4 TOCZEWSKI, A. *Tradycje zielonogórskiego winiarstwa*, Zielona Góra: Muzeum Ziemi Lubuskiej, 2001. ISBN 83-909342-9-9.
- 5 KULEBA, M. *Enographia Thalloris*, Zielona Góra: Fundacja „Gloria Monte Verde”, 2013. ISBN 978-83-937761-0-8.

MAGDALENA GUZIK

Europa - Eliza Kubiak
Fot. Dorota Maria

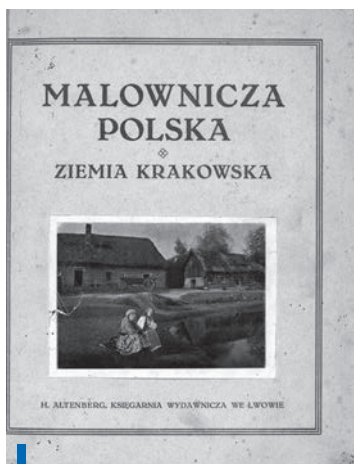
PHOTOBOOK – KSIĄŻKA JAKO OBIEKT

INSTRUKCJA OBSŁUGI

XX wiek, to czas rozwoju. Zmienia się historia, rozwija technika, przyspiesza życie. Świat paradoksalnie zaczyna się kurczyć, nie przeczuwając zmian, które niesie ze sobą nabierająca tempa komunikacja. W tym wszystkim coraz ważniejszą rolę odgrywa fotografia, której wynalazek ogłoszono w 1839 r. Z upływem czasu, co naturalne, coraz bardziej rozwija się kultura wizualna, pojawiają się jej nowoczesne formy, a tym samym umacnia pewna unikalność książki fotograficznej. Tym, co ją wyróżnia jest oczywiście sposób narracji, kiedy to pojedyncze fotografie układają się w opowieści i zaczynają budować swoją historię lub też całkowicie ją burzyć.

Wśród pozycji zgromadzonych w Bibliotece Muzeum Fotografii w Krakowie (MuFo), znajdziemy i takie, które łączą w sobie atrybuty książki tradycyjnej oraz sztuki. Są to zwykle projekty, gdzie albo wszystko jest zaplanowane, czyli zarówno tekst, jak i okładka, a przez to stanowi spójną całość, albo jest artystycznym eksperymentem, gdzie połączenie obrazu i graficznej oprawy, a czasem opis, wymyka się schematom. Prace takie bywają wyborem będącym głosem artystki/artysty lub projektem, który pozwala na samodzielne kształtowanie opowieści przez nas – odbiorców.

Oczywiście przykłady książek artystycznych znajdziemy wcześniej niż w minionym wieku. Do jednego z najstarszych w naszych zbiorach egzemplarzy należy starannie zaprojektowany artystycznie *Deutsche Tondichter* z 1887 r., którego autorem jest Carl Jäger. Mamy tu bogato zdobioną i szczegółowo wykonaną okładkę oraz „złożone” brzegi kart. W środku, oprócz tekstu, dotyczącego biografii kompozytorów, znajdziemy wklejone w nadrukowane ramki ich podobizny. Mimo że fotografie te nie pełnią tu funkcji zastępującej tekst, to są zabiegiem ilustrującym samo słowo. Kolejnym ciekawym dziełem jest *Malownicza Polska. Ziemia krakowska* Tadeusza Rzący z 1920 r., uznawana przez badaczy za pierwszą polską książkę fotograficzną, w której znalazło się trzynaście kolorowych reprodukcji zdjęć. Jak anonsowano w katalogu wystawienniczym: *Po raz pierwszy użyto w tej książce fotografii kolorowych, bezpośrednio zdjętych z natury systemem Lumière’a (...). Zdjęcia w stosunkowo niewielkim formacie (13,5 x 10 cm na stronie wielkości 23 x 30 cm) zostały wydrukowane na osobnym arkuszu specjalnie dobranego papieru, a następnie pocięte i ręcznie wklejone na opracowane typograficznie stroniczki książki¹*. Im bardziej kształtuje się kultura wizual-

Fot. Dorota Marta

na i staje nowoczesna, tym bardziej wzmacnia się również fenomen książki fotograficznej. Tym co ją wyróżnia jest oczywiście sposób narracji. Zwykle lekturę czytamy linearnie, gdzie historia ma swój początek i koniec, ale najważniejszy jest tekst, który odczytujemy przewracając kolejne karty. Jeśli zostają w niej użyte zdjęcia, są zwykle tylko ilustracjami, które mogą wzmocnić tekst, ale jednocześnie nie są dla niego niezbędne. Natomiast photobooki opowiadają historię przede wszystkim przez fotografię, gdzie to tekst może, ale nie musi odgrywać jakiejś roli. To zdjęcia stają się rodzajem medium, gdzie istotna jest komunikacja niewerbalna, poza obrębem języka, a bez których taka publikacja nie istnieje. Jak budują one swoje opowieści? Według pisarza, fotografa i krytyka Jörga Colberga, istnieją różne rodzaje photobooków i pełnią nieco odmienne funkcje. Możemy je podzielić na katalogi i monografie. Katalogi – zbiory fotografii, uporządkowane w sposób umożliwiający poznanie całokształtu twórczości artysty. Jeśli opowiadają historię, to jest wycinkiem lub całą biografią danego twórcy. Monografie – historie opowiadane poprzez fotografię pochodzące z jednego spójnego cyklu. Te historie mogą być konkretne lub abstrakcyjne. Abstrakcyjne, to historie nieliniowe, bez początku i końca, starające się przekazać prawdę o jakimś szerszym pojęciu lub oddać określone uczucie. Może to być pojęcie piękna, niewiarygodny smutek, samotność. W takim przypadku czytanie, to inaczej skupianie się na tym, co ukazują fotografie, w jaki sposób to robią, jak można je ze sobą powiązać i co wynika z kolejności, w jakiej są ułożone.

Według Colberga to trochę jak czytanie książki przez dzieci – nie ma tekstu, są obrazki. A jednak jest tam jakaś historia, która rozwija się w czasie, której nadajemy też swoje znaczenie².

W publikacjach fotograficznych zdjęcia można oglądać w jakiejś kolejności, w dowolnej kolejności, więcej niż jedno na raz, jedno pod drugim, obok siebie. Historie są opowiadane też przez sposób ich prezentacji. W zbiorach bibliotecznych MuFo posiadamy przykłady takich prac. *To jest rzecz wtórna* Anny Hartman-Ksycińskiej, z 2019 r., to (...) *projekt dokumentalny o młodych ludziach z Rzeszowa (...) grupie przyjaciół u progu dorosłości. Spędzają czas ze sobą, rozmawiają, inspirują się wzajemnie, eksperymentują na różnych polach. Czasem (...) bawią się wesoło. Często jednak demonstracyjna brawura przykrywa smutek, niepewność, poczucie braku oparcia (...)*³. To pozycja zbudowana tak, że pozwala różnie „układać” historie bohaterów, co wydaje się również związane z takim poszukiwaniem tożsamości, przenikaniem różnych opowieści albo ich mieszaniami. Drugą zaproponowaną pozycją jest „(based on a true story)” z 2012 r., amerykańskiego fotografa David’a Alana Harvey’a, która właściwie jest takim rodzajem książki-objektu. Samodzielnie przez niego zaprojektowana, określana mianem ekstrawaganckiej, wizualnej mapy po Rio de Janeiro, opartej na intuicji, chaosie. Karty w niej nie są sklejone, tylko luźne, jedynie przełożone przez sznurek, przez co możemy ją interpretować na różne sposoby. Dokonujemy właściwie jej dekonstrukcji i zawartą w niej historię układamy za każdym razem inaczej. Przez taką dekonstrukcję staje się ona obiektem do samodzielnych, intuicyjnych, chociaż niekoniecznie logicznych połączeń obrazów.

Zupełnie innymi konceptami są trzy kolejne propozycje z naszych zbiorów. Dwie z nich to projekty Kacpra Kowalskiego, który zasłynął niezwykle ciekawymi fotografiami przypominającymi obrazy lub grafiki – *Over* z 2016 r. oraz *Arché* z 2021 r. Obie utrzymane w podobnej stylistyce, pokazują świat z góry, ale ich narracja jest już narzucona przez artystę. O *Over* pisze na swojej stronie tak: (...) *to projekt subiektywny. O tym, jak to jest spędzić 20 lat życia z głową w chmurach, i jak później wraca się na ziemię. To historia o emocjach opowiedziana za pomocą fotografii lotniczej. (...) W książce kolejność fotografii zgodna jest z chronologią tamtych lotów, albo emocji im towarzyszących oraz, że jest cichą eksploracją stanów emocjonalnych samego twórcy i jego wizją przyszłości jako post-apokaliptycznej*

To jest rzecz wtórna, Anna Hartman-Ksycińska
Fot. Magdalena Guzik

epoki, która wylania się z abstrakcyjnych pejzaży fotografowanych zimą⁴. Natomiast o drugiej: *Arché* (gr. „początek rzeczy”) przenosi dotychczasowe rozważania na poziom uniwersalny. To opowieść o relacji ludzi i natury, refleksja na temat związku między przeszłością a teraźniejszością, którą można dostrzec w ludzkiej potrzebie duchowości, a w naturze – w symbolach wylaniających się w krajobrazie⁵.

Photobooks bywają wydawane w małym nakładzie, liczącym kilka, czy kilkanaście egzemplarzy. Są autorskim dziełem, zaprojektowanym przez autorkę/autora od „a do z”, czyli od pomysłu wyjściowego na opowieść, edycję materiału fotograficznego, jego układu i rozmieszczenia, również względem ewentualnej, towarzyszącej mu treści tekstu, wyboru szerokości marginesów i rodzaju papieru, sposobu szycia, a kończąc na projekcie okładki. Projekt taki może stać się obiektem kolekcjonerskim, a tym samym cennym eksponatem muzealnym. Przykładem takiego egzemplarza może być w przyszłości, najnowszy nabytek Biblioteki MuFo, czyli *Europa* Elizy Kubiak, z czerwca 2022 r., która jest zarazem jej artystyczną pracą magisterską. Książka (...) *zbudowana jest na dwóch równoległych narracjach fotograficznych (...). Powstała historia (...), wizualny notatnik dwóch fotografek (...), narracyjny kolaż jest zaproszeniem do odbycia podróży w czasie i przestrzeni i (...)* oparta jest na archiwach, co zakłada budowanie historii niezmysłowej⁶. Zgodnie z założeniem autorki, jej projekt staje się zaproszeniem do odbycia podróży i jest to również podróż będąca próbą odzyskiwania czy nawet przywrócenia pamięci. Szczególnie, kiedy fotografie współczesnych Bał-

kanów autorstwa Elizy Kubiak, przeplatają się ze zdjęciami fotografiki-amatorki, której pokazny zbiór prac znajduje się w posiadaniu Muzeum Fotografii w Krakowie, Klementyny Zubrzyckiej-Bączkowskiej, a która fotografowała Bałkany sto lat wcześniej. Jest to także przykład będący wizją autorki, jej subiektywnym odczytaniem pewnej historii, czy podobieństw losów. Jednocześnie w jej zamyśle, dzięki uniwersalności i ponadczasowości, staje się również obiektem do własnej interpretacji, z odwołaniem do indywidualnych

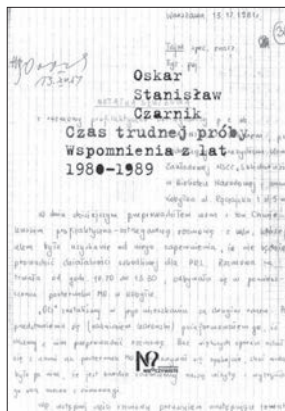
wspomnień czy przeżyć, którą to eksplikację *czytelnik odbywa (...)* samodzielnie⁷. W przypadku tej książki fotograficznej tekst i fotografie mają również ważne znaczenie – są nie tylko ilustracją, ale wzajemnie się uzupełniają i stanowią dialog.

Mam nadzieję, że zaprezentowane przeze mnie projekty artystyczne, pozwolą zobaczyć w photobooks taki rodzaj książek, który jest czymś więcej niż eksponatem na bibliotecznej półce. Są lub mogą być zaproszeniem do rozmowy, nośnikiem osobistych historii – własnych lub cudzych, gdzie autorka/autor z góry narzuca sposób narracji, wreszcie żywą materią, którą to my – odbiorcy możemy odczytywać i kształtować, nadając inne znaczenia, burzyć i budować za każdym razem inaczej, również przefiltrowując przez własne doświadczenia.

Magdalena Guzik
Muzeum Fotografii w Krakowie

PRZYPISY

- ¹ *Fotoblok. Europa Środkowa w książkach fotograficznych*, pod red. Ł. Górczycy, A. Mazura. Kraków: Międzynarodowe Centrum Kultury, 2019, s. 26. ISBN 978-83-66419-00-1.
- ² COLBERG, J. *Instrukcja obsługi, czyli jak czytać książki fotograficzne*, [w:] *Wszyscy jesteśmy fotografami*, vol. 1. Warszawa: Fundacja Powiększenie, 2019. ISBN 978-83-954109-0-1.
- ³ *To jest rzecz wtórna* [dostęp: 08.08.2022].
- ⁴ <https://kacperkowalski.pl/pl/project> [dostęp: 08.08.2022].
- ⁵ *Ibidem*, [dostęp: 08.08.2022].
- ⁶ KUBIAK, E. *Europa*. Kraków 2022, s. 14-18.
- ⁷ *Ibidem*, s. 21.

Oskar Stanisław Czarnik: *Czas trudnej próby. Wspomnienia z lat 1980-1989*. Warszawa: Wydawnictwo Nieoczywiste, 2022; 206 s.

Książka prof. Oskara S. Czarnika to publikacja ważna dla środowiska bibliotekarskiego, ponieważ dokumentuje bardzo aktywne postawy i działania „Solidarności” w Bibliotece Narodowej w okresie burzliwych napięć społecznych. W różnych formach uczestniczyła w nich wówczas większość środowiska bibliotekarskiego w BN i całym kraju, o czym obecnie pamięć wydaje się zanikać. Był to okres, w którym stosowne dotychczas sposoby działania na rzecz rozwoju bibliotek traciły swą efektywność i musiały ustąpić staraniom o ich przetrwanie.

W dwóch pierwszych częściach wspomnień autor, który był przewodniczącym „Solidarności” w BN, wykorzystując dokumentację własną, kroniki i dokumenty innych pracowników BN oraz teczkę Służby Bezpieczeństwa, rzetelnie opisuje kolejno powstanie NSZZ „Solidarność” w BN, jej różnorodne formy działalności, w tym udział przedstawicieli BN w krajowych strukturach „Solidarności”, sytuację w BN po wprowadzeniu stanu wojennego, swoje osadzenie i pobyt w ośrodkach odosobnienia w warszawskiej Białolecie i w Jaworze.

Z wszystkich tych opisów wyłania się silna osobowość autora, jego determinacja w działaniach, wierność zasadom i konsekwencja w postępowaniu w połączeniu z głębokim poczuciem odpowiedzialności. Wystarczy przywołać fakt zatrzymania przez Służbę Bezpieczeństwa Oskara S. Czarnika wraz z kilkoma innymi najbardziej aktywnymi członkami „Solidarności” w BN, z których tylko on odmówił podpisania tzw. wówczas lojalki, to jest podpisania zapewnienia, że nie będzie występował przeciwko władzom stanu wojennego. Ta wierność zasadom oraz skuteczne dążenie do osiągnięcia wyznaczonych celów widoczna jest także w jego karierze naukowej w BN – doktorat, doktor habilitowany, profesor – oraz zawodowej – pracownik Zakładu Katalogów Centralnych BN, pracownik Instytutu Książki i Czytelnictwa, a później jego kierownik, a po przejściu na emeryturę burmistrz Kobyłki pod Warszawą, w której mieszka od lat. Osmiełę się stwierdzić, co zresztą z polecanej książki także wynika, że bez Oskara S. Czarnika „Solidarność” w BN nie osiągnęłaby tak silnego, a jednocześnie spokojnego poziomu aktywności i efektów. Na jego konto zapisałbym także to, że potrafił wybrać i postawić na lojalność i determinację kilku osób, które w przewodzeniu związkowi udzielały mu silnego i niezawodnego wsparcia.

Dla mnie sygnalizowana publikacja była pasjonującą lekturą. Napisana dobrą polszczyzną rzetelnie przedstawia dynamikę ówczesnych zdarzeń z poszanowaniem dla osób z drugiej strony sporów, które ponosiły odpowiedzialność za funkcjonowanie BN. Walory publikacji wzbogacają kopie dokumentów z teczek Służby Bezpieczeństwa, duża czcionka, niebanalna szata graficzna i atrakcyjna okładka wedle projektu Andrzeja Tomaszewskiego.

12 stycznia 2023 r. w Bibliotece na Koszykowej odbyło się spotkanie autorskie Oskara S. Czarnika, na które przybyła dość liczna grupa pracowników BN oraz z innych bibliotek, świadków owych wydarzeń, przyjaciele i członkowie rodziny. Poprowadził je dowcipnie i z humorem prof. Janusz Kostecki, również uczestnik opisywanych wydarzeń. Były oklaski i uznanie dla autora i prowadzącego spotkanie. Dostrzegłem także nutę ni to zawodu, ni pretensji, że podobne relacje w innych bibliotekach nie znajdują swoich autorów.

JAN WOŁOZS

©Depositphotos/Pavel Losevsky

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

Psychologia w Kościerzynie

Biblioteka Miejska w **KOŚCIERZYNIE** realizowała w ubiegłym roku projekt skierowany do uczniów klas 7 i 8 oraz maturzystów. Młodzież uczęszczająca do kościerskich szkół uczestniczyła w spotkaniach z dr Elżbietą Zubrzycką – psycholożką, założycielką Gdańskiego Wydawnictwa Psychologicznego, autorką książek dla dzieci i młodzieży. W ich trakcie dowiadywała się, jak radzić sobie z zagrożeniami współczesnego świata, jak pokonywać stres, jak bronić się przed agresją. Akcent położony został na kwestię umysłu wolnego od uzależnień, na kwestię wolności. Zajęcia odbywały się w sali kinowej – wygodne fotele, świetne nagłośnienie i ogromny ekran stworzyły młodzieży oraz prowadzącej komfortowe warunki. Fundusze na organizację warsztatów edukacyjnych i profilaktycznych pozyskano z Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Psycholog dr Elżbieta Zubrzycka podkreślała, jak ważne jest codzienne mówienie sobie i innym dobrych słów / Joanna Surazyńska // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 228 (30 IX), dod. Gryf Kościerski, s. 7

Skrzydła nad Wybrzeżem i opactwem

Dzieje lotnictwa w **RUMI** w powiecie wejherowskim promowała jesienią Miejska Biblioteka Publiczna – Stacja Kultura, którą od ponad roku kieruje historyk, miłośnik lokalnej przeszłości, Dariusz Rybacki. Dzięki dofinansowaniu z programu „Patriotyzm jutra 2022” zrealizowano projekt „Skrzydła nad polskim Wybrzeżem – dzieje lotniska w Rumi Zagórz”. Złożyły się na niego warsztaty modelarskie dla uczniów rumskich

szkół, których efekty prezentowane były w lokalnych placówkach oświatowych, wystawa plenerowa „Kadeci, sportowcy, bohaterowie – rumscy piloci” oraz konferencja zatytułowana „Złot od morza”, podczas której w Stacji Kultura historycy i pasjonaci opowiadali o historii miejscowego lotnictwa.

Równie ciekawa była konferencja „Historia ukryta w ruinach – cysterskie dziedzictwo Rumi, Pomorza i Polski”. Jej celem była popularyzacja średniowiecznego dziedzictwa miejscowości.

Dbają o lokalne dziedzictwo historyczne / oprac. Tomasz Smuga // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 234 (7 X), dod. Goniec Rumski, s. 5

Polsko-litewskie czytanie

Wyjątkową formułę miało ubiegłoroczne Narodowe Czytanie w **PRZECHLEWIE** w powiecie człuchowskim. *Ballady i romanse* Adama Mickiewicza opublikowane zostały w 1822 r. w Wilnie, w związku z czym zaproszono do wspólnego świętowania przyjaciół z Wileńszczyzny. Gmina Przechlewo współpracuje z miastem Podbrodzie na Litwie, gdzie mieszka wielu Polaków. Gminna Biblioteka i Centrum Kultury w Przechlewie zorganizowała telekonferencję. W sali Kina za Rogiem „Filipinka” łączono się przez internet z Polakami z Litwy, którzy także czytali na głos *Ballady i romanse*. Wystąpiła m.in. posłanka do litewskiego Sejmu Beata Pietkiewicz. Na zakończenie wyświetlony został krótkometrażowy film pt. „Świtez”.

Czytanie na Wileńszczyźnie / Małgorzata Wojciechowska // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 210 (9 IX), dod. Dziennik Człuchowski, s. 5

Biblioteka szkolna jak przychodnia

Z okazji miesiąca bibliotek szkolnych w Szkole Podstawowej nr 4 w **KWIDZYNIE** przez dwa dni wypisywano... recepty na książki. Akcja była skierowana do uczniów klas II-III, ale również starsze dzieci zainteresowały się sprawą. Biblioteka przypominała w tym czasie gabinet lekarski. Uczniowie mogli wybrać sobie dowolną książkę ze zbiorów, którą następnie ubrana na białą nauczyciel bibliotekarz wpisywała na prawdziwą receptę. Normą było zalecenie, aby czytać minimum 15 minut dziennie. Niektórym rekomendowano jednak czytanie 20-minutowe albo nawet dłuższe.

Książki na recepty – efektowna akcja szkolnej biblioteki w SP 4 (MW) // Dziennik Bałtycki. – 2022, nr 274 (25 XI), dod. Kurier Powiatu Kwidzyńskiego, s. 2

Kamishibai w Miastku

Biblioteka Publiczna w **MIASTKU** w powiecie bytowskim zorganizowała warsztaty tworzenia teatrzyku kamishibai w ramach projektu „Historia w postaciach zapisana”. Nawiązywano do biografii Józefa Wybickiego, którego 200. rocznica śmierci minęła w ubiegłym roku. Młodszy i starsi uczestnicy (wśród nich podopieczni Fundacji „Sprawni Inaczej”) słuchali pogadarek, oglądali prezentacje multimedialne, a następnie wierzili prace układające się w ciekawe historie. Zachęcano do korzystania z literatury wszystkie grupy czytelnicze: dzieci, młodzież, osoby dorosłe, osoby niepełnosprawne i seniorów. Projekt otrzymał dofinansowanie MKiDN z Funduszu Promocji Kultury w ramach programu „Partnerstwo dla książki 2022”.

Teatrzyk Kamishibai dla dzieci / Robert Gębuś // Dziennik Bałtycki. – 2022, nr 228 (30 IX), dod. Tygodnik Miastecki, s. 6

Mobilne „Ballady i romanse”

Atrakcją towarzyszącą Narodowemu Czytaniu w **PRUSZCZU GDAŃSKIM** była mobilna gra miejska „Ballady i romanse”. Wystartowano w sobotnie południe przed siedzibą Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej. Warto jednak było przyjść wcześniej na miejsce przy fontannie (al. ks. Józefa Walağa) i wziąć udział w Narodowym Czytaniu, ponieważ pojawiło się tam wiele podpowiedzi do gry. Propozycja skierowana do dzieci, młodzieży i całych rodzin obejmowała spacer po mieście połączony z rozwiązywaniem zagadek. Na

najlepszych czekały nagrody. Gra trwała cały tydzień, każdy mógł znaleźć odpowiedni dla siebie termin.

Mobilna gra miejska „Ballady i romanse” / Danuta Strzelecka // Dziennik Bałtycki. – 2022, nr 204 (2 IX), dod. Echo Pruszcza Gdańskiego, s. 6

Budowy i remonty

W ubiegłym roku w woj. pomorskim zrealizowano szereg inwestycji poprawiających infrastrukturę bibliotek. Przykładowo Biblioteka Miejska w **KOŚCIERZYNIE** zakończyła remont wypożyczalni dla dorosłych. Otwarcie na nowo zaaranżowanej przestrzeni zbiegło się z jubileuszem 75-lecia istnienia ksiąźnicy. W pierwszych dniach po remoncie padły rekordy odwiedzin i wypożyczeń.

Głównym wydarzeniem była inauguracja działalności Biblioteki Mały Kack – filii Biblioteki **GDYNIA** (MBP w Gdyni). Za projekt wnętrza odpowiadało studio architektoniczne Trop Design. Pierwsze piętro przeznaczone jest dla młodych czytelników, drugie dla dorosłych. Biblioteka dysponuje sceną, jaskinią gamingową, przestrzenią warsztatową, kuchnią sąsiedzka, kącikami do czytania i stanowiskami do pracy i nauki z laptopami. Wyposażona została w udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami oraz wrzutnię umożliwiającą zwrot książek przez całą dobę. Zaskakuje gigantyczna zjeżdżalnia, z której mogą korzystać nie tylko dzieci. Na czytelników czeka blisko 20 tys. książek, audiobooki, zabawki, gry planszowe i konsola PlayStation 5.

Biblioteki zmieniają się także w mniejszych miejscowościach. W **TUCHOMIU** w powiecie bytowskim rozpoczęto przebudowę starej świetlicy na potrzeby biblioteki publicznej. Wreszcie będzie przestronnie i nowocześnie. Czytelnicy otrzymają karty magnetyczne, będą mogli zamawiać książki przez internet. Inwestycja opiewa na sumę 3 mln zł. Nie byłaby możliwa bez dofinansowania w wysokości ponad 2 mln zł, przyznanego przez Instytut Książki w ramach programu „Infrastruktura Bibliotek 2021-2025”.

Wypożyczalnia dla dorosłych po remoncie i z nową aranżacją / Joanna Surażyńska // Dziennik Bałtycki. – 2022, nr 128 (3 VI), dod. Gryf Kościerski, s. 5 ; W tej bibliotece dzieci nie będą się nudzić / Łukasz Kamasz // Dziennik Bałtycki. – 2022, nr 285 (8 XII), s. 2 ; Starą świetlicę przerobią na bibliotekę : taką z XXI wieku / Maria Sowisło // Dziennik Bałtycki. – 2022, nr 139 (17 VI), dod. Dziennik Powiatu Bytowskiego, s. 3

Biblia w bibliotece

Biblię uznawaną za najważniejszą księgę świata można oczywiście znaleźć w bibliotekach publicznych. Nie inaczej jest w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w **GDAŃSKU**. Choć ona nie przoduje ona w statystykach wypożyczeń, według dyrektora placówki Jarosława Zalesińskiego (...) *nadal są ludzie, którzy w tę wędrówkę w głąb Świętej Księgi chcą wyruszyć. Biblia nie porosła kurzem na dobre. Wciąż jest inspiracją. Nie tylko religijną, ale też kulturową, życiową nawet.*

Najnowszy tomik Jarosława Zalesińskiego, poety, publicyści i dziennikarza nosi tytuł *Wiersze wersetów. Zorientowałem się (...), że jest możliwe napisanie książki poetyckiej, w której wszystkie inspiracje mają korzenie w Biblii. To znaczy, że jednak Biblia jest całym światem. Wystarczy do opisania całej rzeczywistości* – powiedział w wywiadzie dyrektor WiMBP.

Biblia nie porosła kurzem na dobre : nadal są ludzie, którzy w tę wędrówkę w głąb Świętej Księgi chcą wyruszyć / Jarosław Zalesiński ; rozm. przepr. Gabriela Pewińska // Zawsze Pomorze. – 2022, nr 51 (23-29 XII), s. 6-7

Dobro z biblioteki

Gminna Biblioteka Publiczna w **TRĄBKACH WIELKICH** w powiecie gdańskim współpracuje z CEMEX Polska, spółką posiadającą żwirownię w pobliskim Mirowie. Po raz piąty z rządu projekt GBP został wsparty z funduszy programu grantowego Fundacji CEMEX „Budujemy Przyszłość”. W projekcie „Jaki piękny jest świat – wychodzimy z pandemii” wzięło udział 30 uczniów. Na zajęciach plastycznych w bibliotece powstały prace, które następnie wystawiono na sprzedaż. Pozyskane w ten sposób pieniądze przekazano Pomorskiemu Hospicjum dla Dzieci oraz Klinice Pediatrii, Hematologii i Onkologii w Uniwersyteckim Centrum Klinicznym w Gdańsku. Dzieci z Gminy Trąbki Wielkie pojechały odwiedzić podopiecznych hospicjum i kliniki. Wręczyły im własnoręcznie wykonane prezenty.

Mali artyści wsparli Pomorskie Hospicjum dla Dzieci / Anna Gawrońska // Dziennik Bałtycki. – 2022, nr 272 (23 XI), s. 4

Portowe opowieści

Na okoliczność setnej rocznicy istnienia Portu Gdynia lokalne instytucje działające na polu kultury i sztuki zorganizowały szereg poświęconych

jubileuszowi wydarzeń. Wśród nich nie zabrakło Biblioteki **GDYŃIA**, w której filii – Bibliotece Wiedzy – odbył się cykl spotkań o historii oraz przyszłości portu. Ich uczestnicy poznali m.in. mało znane fakty, które doprowadziły do podjęcia decyzji o budowie początkowo Tymczasowego Portu Wojennego i Schroniska dla Rybaków oraz dawną i obecną pracę portu. Podczas spotkań zaprezentowano również „smaczki” obyczajowe z życia w portowym mieście. Niewielu obecnych wiedziało na przykład, że w 1935 r. po oddaleniu podania o ułaskawienie kat Braun wykonał po raz pierwszy w Gdyni, a dokładnie w tutejszych składach portowych, karę śmierci przez powieszenie.

Znana i nieznaną historią Portu Gdynia / Mateusz Tkarski // Dziennik Bałtycki. – 2022, nr 279 (1 XII), s. 8

(Nie)koniec filii w „blaszaku”?

Strachu było co niemiara z powodu zbliżających się planów likwidacji filii MBP w **CHOJNICACH** zlokalizowanej w budynku należącym do spółdzielni mieszkaniowej, tzw. blaszaku. Nie pomogła petycja podpisana przez wielu mieszkańców. Radni miejscy przegłosowali uchwałę o zamiarze likwidacji placówki. Powodem, jak donosiła prasa, były wysokie koszty jej utrzymania, w tym wynajmu.

Na szczęście samorządowi i kierującym biblioteką udało się dojść do konsensusu. Filia będzie działać, ale wydłużone zostaną jej godziny pracy, które przy 5-osobowym zespole i potrzebach społeczności lokalnej były zdaniem samorządu niewystarczające. Dodatkowo wynegocjowano z prezesem spółdzielni mieszkaniowej stałą stawkę za czynsz przez najbliższy okres.

Zaczyna się oszczędzanie : czy filia biblioteki zostanie zlikwidowana / Olek Knitter // Zawsze Pomorze. – 2022, nr 43 (28 X-3 XI), s. 21

Forum wydawnictw regionalnych

W MBP w **CZŁUCHOWIE** odbyło się Forum Wydawnictw Regionalnych Powiatu Człuchowskiego. Swoją dorobek wydawniczy zaprezentowały podczas niego samorząd miejski, lokalne grupy działania, ośrodki kultury, muzea, stowarzyszenia... I choć jedna z prelegentek akcentowała istotę i jednocześnie trudności w szerszej – poza bezpośrednio zainteresowanymi – dystrybucji stworzonych lokalnie publikacji, ze spotkania płynęła też

optymistyczna refleksja, że w regionie powstają naprawdę wartościowe publikacje, zachowujące pamięć o ważnych dla niego ludziach, wydarzeniach i miejscach. Słowem: wspomagające kształtowanie lokalnej i regionalnej tożsamości.

Forum Wydawnictw Regionalnych Powiatu Człuchowskiego za nami / Małgorzata Wojciechowska // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 274 (25 XI), dod. Dziennik Powiatu Człuchowskiego, s. 5

Zielona, przyjazna przestrzeń

GBP w LUZINIE w powiecie wejherowskim znalazła się wśród laureatów IV edycji ogólnopolskiego programu grantowego „WzMOcNij swoje otoczenie”. Organizator – Polskie Sieci Elektroenergetyczne kierują go do samorządów i ich jednostek (w tym bibliotek) oraz do organizacji pozarządowych. Luzino zdobyło środki na realizację zadania „Baza Natura – naturalny plac zabaw do zadań specjalnych”. W sąsiedztwie biblioteki powstała przestrzeń do warsztatów, spotkań kulturalnych i odpoczynku. W zagospodarowanie terenu aktywnie włączyli się mieszkańcy. Uczestniczyli oni w międzypokoleniowych warsztatach projektowania, a także pomogli uprzętnąć zarośniętą polanę. Elementami Bazy Natura są ogólnodostępny podest (wykorzystywany m.in. do występów, czytania książek i prowadzenia zajęć) oraz mini plac zabaw z torem przeszkód, kręgiem opowieści i strefą odpoczynku. Projekt wsparli prywatni przedsiębiorcy, a ponadto Nadleśnictwo Strzebielino, które podarowało sadzonki drzewek.

Baza Natura, czyli miejsce do zadań specjalnych otwarta dla mieszkańców! // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 228 (30 IX), dod. Gryf Wejherowski, s. 4

Bibliotekarz Roku

Podczas Dnia Bibliotekarza świętowanego przez członków Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Klubie Marynarki Wojennej w Gdyni ogłoszono wyniki konkursu na Pomorskiego Bibliotekarza Roku. Został nim Damian Domański – dyrektor GBP w MORZESZCZYNIE w powiecie człuchowskim. Laureat jest filologiem klasycznym, bibliologiem, mediteranistą i animatorem życia społecznego. Między innymi zainicjował lokalną sieć dyrektorów bibliotek z powiatów człuchowskiego i starogardzkiego w ramach ogólnopolskiej Grupy InicjaTyWy. Propaguje kulturę kociewską, realizuje wiele przedsięwzięć skierowanych do młodzieży (koordynuje działania Centrum Młodzieżowego

STECKA w Nowej Cerkwi) i seniorów. Do tego jest szkoleniowcem oraz miłośnikiem antycznej literatury podróżniczej i hagiograficznej.

Damian Domański z tytułem Pomorskiego Bibliotekarza Roku / Jakub Staniszewski // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 234 (7 X), dod. Dziennik Tczewski, s. 4

Żuławy w garnku i w kadrze

Jak czytamy w lokalnej prasie, Ośrodek Kultury, Sztuki i Biblioteka Publiczna Gminy PRUSZCZ GDAŃSKI zorganizował Dzień z Biblioteką na Żuławach. Wydarzenie odbyło się w Wiślinie, zaś pretekstem do jego organizacji była literatura, a dokładnie książki *Raptularz żuławski, czyli Sekretny dziennik poszukiwacza skarbów* Marty Koperskiej-Kośmickiej oraz *Kulinaria żuławskie* Artura Wasielewskiego. Było gotowanie według książkowych przepisów, a także zabawy zapoznające m.in. z charakterystycznymi dla Żuław pojęciami, np. Laubzekin, gmerk, paltrak, kozłak, depresja. Tego dnia do „żuławskich” książek zajrzało wielu mieszkańców Wiśliny i okolic.

Wspólne gotowanie żuławskich potraw i projekcja filmu o lokalnych historiach / Anna Gawrońska // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 246 (21 X), dod. Echo Pruszcza Gdańskiego, s. 5

Komiksy dla osób w każdym wieku

RUMIA w powiecie wejherowskim jest miejscem rozpoznawalnym dla polskich fanów komiksu. Duża w tym zasługa biblioteki Stacja Kultura, która od 2018 r. organizuje festiwal Rumia Comic Con. Wydarzenie odbywa się we współpracy z Łukaszem Kowalcukiem. Ten uznany twórca komiksów jest mieszkańcem Rumi. W Stacja Kultura ma swoją pracownię, prowadzi tam warsztaty dla dzieci i młodzieży szkolnej.

5. edycja Rumia Comic Con (w sobotę, 10 września ub.r.) przyciągnęła rzesze miłośników gatunku. Wśród nich wyróżniali się młodzi fani poprzebierani za swoich ulubionych bohaterów komiksowych. Program imprezy był bardzo bogaty, organizatorom zależało również na przyciągnięciu osób w starszym wieku. Przygotowano moc atrakcji, takich jak: spotkania autorskie, premiery nowych komiksów, wystawy, wykłady, warsztaty, pokazy filmowe... Można było porozmawiać, zakupić nowości oraz tytuły archiwalne czy pograć w gry (rpg, figurkowe, retro video). Festiwal to także raj dla łowców autografów i rysografów.

Rumia ponownie będzie pomorską stolicą komiksu / Tomasz Smuga // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 210 (9 IX), dod. Goniec Rumski, s. 5 ; Fani komiksu po raz piąty przyjechali do Rumi komiksu / Tomasz Smuga // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 216 (16 IX), dod. Goniec Rumski, s. 7

Różni – równi – ważni

Biblioteka Miejska w USTCE w powiecie słupskim jako jedna z dwudziestu w Polsce przystąpiła do programu adaptacyjnego skierowanego do uczniów z Ukrainy zatytułowanego „Biblioteka dla wszystkich. Różni. Równi. Ważni?”. W ramach programu w placówce powstało Cyfrowe Centrum Edukacji (CCE), w którym uczniowie z wschodniej granicy mogą otrzymać wsparcie w nauce ukraińskiej i polskiej podstawy programowej. Biblioteka wyposażona została w potrzebny sprzęt i materiały edukacyjne, a do pomocy dzieciom zatrudniony został nauczyciel mówiący po ukraińsku. Wspomniane centra mają wspierać dążenia systemu oświaty oraz organizacji pozarządowych do zapewnienia dzieciom dostępu do edukacji, zorganizować pomoc stacjonarnego nauczyciela oraz umożliwić uczestnikom programu rozwój kompetencji społecznych i integrację w nowym środowisku.

Projekt realizowany jest przez międzynarodową organizację humanitarną Save the Children International oraz Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego.

Pomoc dla dzieci z Ukrainy w bibliotece // *Goniec Ustecki*. – 2022, nr 9 (20 IX), s. 5

Kulturalnie w terenowej depresji

Warsztaty fotograficzne, gra terenowa czy wyjazd studyjny na Dolny Śląsk – to tylko niektóre elementy projektu „Kierunek – kulturalne Żuławy” – czytamy w „Dzienniku Bałtyckim”. Jak mówi Grzegorz Cwaliński, dyrektor OKSiBP Gminy PRUSZCZ GDAŃSKI, podlegająca mu placówka wzięła udział w konkursie dotacyjnym BLISKO i wygrała na realizację przedsięwzięcia 100 000 zł z funduszu MKiDN, w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0 na lata 2021-2025.

Pracownicy pruszczańskiej gminnej placówki, pod „dowództwem” Wiolety Toruńczak, kierownik Mediateki w Straszynie oraz koordynatorki projektu, skupili się na żuławskiej części gminy, choć pięknej, to mało znanej. „Twardym” efektem

projektu są m.in. dwa questy (wierszowane zagadki terenowe) – dla miejscowości Wiślina i Straszyn. Oby takich więcej! To świetny sposób na spędzenie wolnego czasu z rodziną i znajomymi.

Pozytywny ferment, czyli zajęcia w ramach projektu „Kierunek Żuławy” / Anna Gawrońska // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 232 (5 X), s. 5 ; Pozytywny ferment na Żuławach Gdańskich / Anna Gawrońska // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 234 (7 X), dod. Echo Pruszcza Gdańskiego, s. 5

Dyrektor zakochany w swoim mieście

Wiosną ubiegłego roku nowym dyrektorem Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w KARTUZACH został Piotr Smoliński. Ten liczący zaledwie trzydzieści parę lat mieszkaniec Kartuz zasłynął wcześniej jako literat i działacz kulturalny. Zdobył tytuł doktora nauk humanistycznych w dziedzinie literaturoznawstwa, pracował w szkolnictwie oraz w Urzędzie Miejskim. Z kartuską księżniczką związany jest od wielu lat. Udzielał się społecznie m.in. prowadząc przy bibliotece Klub Literatury i Sztuki im. Grażyny Pytki. Jak przyznaje, w dzieciństwie jednak był *raczej oporny na czytanie*. Dopiero podczas studiów odkrył w sobie prawdziwą pasję do książek.

Chociaż MiPBP w Kartuzach od dłuższego czasu działa prężnie i co roku może pochwalić się niezłymi statystykami, nowy dyrektor kipi wprost od pomysłów. Dużą wagę przywiązuje do lokalnej historii. W planach jest np. rajd rowerowy z Pragi do Kartuz – w ramach obchodów 100. rocznicy nadania praw miejskim Kartuzom. 25 listopada ub.r. z okazji Dnia Kolejarza w siedzibie biblioteki (notabene w budynku dworcowym) otwarto stałą wystawę poświęconą dziejom stacji PKP w Kartuzach. Warto jeszcze zacytować dyr. Piotra Smolińskiego: *Czuję się kartuzianinem. Nie opuściłbym Kartuz nigdy, nawet gdybym miał zostać dyrektorem Biblioteki Narodowej.*

Lubię stawiać przed sobą wyzwania / Piotr Smoliński ; rozm. przepr. Daria Kaszubowska // *Pomerania*. – 2022, nr 9, s. 17-18 ; Na dworzec zawitała niezwykła wystawa / Maciej Krajewski // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 276 (28 XI), s. 2

Wybór:

IWONA JOĆ-ADAMOWICZ

GRZEGORZ GRZENKOWICZ

WiMBP im. Josepha Conrada Korzeniowskiego w Gdańsku

PRAWO BIBLIOTECZNE

POKREWNE PRAWA WYDAWNICZE A DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTEK

Jednym z zakresów działalności, jaką mogą prowadzić biblioteki, zgodnie z art. 4 ust. 2 ustawy o bibliotekach, jest działalność wydawnicza. Dla biblioteki albo podmiotu, w strukturze którego biblioteka funkcjonuje, prowadzących aktywność w tym zakresie, istotne są uwarunkowania formalne, dotyczące wydawców.

Na odrębną uwagę w tym kontekście zasługuje regulacja chronionych prawami pokrewnymi wydań, zwanych dalej „wydaniami pokrewnymi”, zawarta w przepisach Rozdziału 11 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (zwanej dalej „ustawą autorską”).

ISTOTA I ZAKRES WYDAŃ POKREWNYCH

Pierwsze wydania to wydania utworów, których czas ochrony już wygasł, a ich egzemplarze nie były jeszcze publicznie udostępniane (art. 99¹ ustawy autorskiej). Są to zatem wydania pierwsze, gdyż dotyczą utworów jeszcze niepublikowanych, z tym że chodzi w tym przypadku o utwory, które nie są już chronione w zakresie majątkowych praw autorskich, czyli w stosunku do których upłynął już okres ochrony, określony w art. 36 ustawy autorskiej.

Na przykład przedmiotem pierwszego wydania może być utwór literacki, utrwalony w postaci rękopisu, którego twórca zmarł w 1951 r.

Na podstawie odesłania, zawartego w art. 99³ ustawy autorskiej, w ramach pierwszego wydania może być również rozpowszechniony utwór albo tekst, który ze względu na czas jego powstania lub charakter może nigdy nie być objęty ochroną prawa autorskiego. Chodzi przykładowo o napisane w XVII w. prywatne listy.

Tego rodzaju utwory i teksty mogą być również przedmiotem wydań naukowych i krytycznych, które co do zasady, zgodnie z art. 99² ustawy autorskiej obejmują, podobnie jak pierwsze wydania, utwory po upływie czasu ochrony prawa autorskiego do nich.

Przedmiotem wydania naukowego i krytycznego może być wobec tego np. zarówno dawna, nigdy nie chroniona prawem autorskim kronika, jak i dzieła twórcy, który zmarł w 1952 r. albo wcześniej.

W przeciwieństwie jednak do pierwszych wydań, w przypadku wydań naukowych i krytycznych ich wyróżnikiem nie jest to, że nigdy wcześniej nie doszło do rozpowszechnienia określonego utworu, ale, jak sama nazwa wskazuje, naukowy i krytyczny charakter tych wydań, czyli np. to, że tego rodzaju wydanie utworu (tekstu) opatrzone jest stosownymi przypisami, stanowiącymi efekt pracy badawczej osoby, która wydanie to przygotowała.

Skutkiem tych przygotowań nie może być powstanie nowego utworu, który, w myśl art. 99² ustawy autorskiej, nie może być przedmiotem wydania naukowego i krytycznego, np. tłumaczenia określonego utworu na inny język, stanowiącego opracowanie, będące odrębnym utworem (por. art. 2 ustawy autorskiej) albo rozprawy naukowej, czyli nowego utworu naukowego, który powstał w wyniku badań nad innym utworem lub tekstem.

WYDANIA POKREWNE A SPECYFIKA BIBLIOTEK

Odnosząc wydania pokrewne do działalności bibliotecznej należy w pierwszej kolejności zauważyć, że wydania te nie są równie istotne dla wszystkich bibliotek. Niewątpliwie są one najbardziej przydatne dla dwóch zakresów bibliotek:

1) bibliotek, które w ramach swoich zadań prowadzą działalność naukową, efektem której mogą być wydania naukowe i krytyczne, czyli przede wszystkim bibliotek naukowych,

2) bibliotek, które w swoich zbiorach posiadają starsze, archiwalne zbiory, które to zbiory mogą stanowić przedmiot zarówno pierwszych wydań, jak również wydań naukowych i krytycznych, np. bibliotek działających w strukturze muzeów.

Wydania pokrewne mogą znaleźć zastosowanie także w działalności innych bibliotek. Na przykład dotyczy to bibliotek publicznych, prowadzących działalność w zakresie tworzenia i upowszechniania różnego rodzaju lokalnych archiwów, gromadzących informacje, dokumenty i opracowania ma temat historii określonej miejscowości lub regionu.

KORZYSTANIE Z WYDAŃ POKREWNYCH PRZEZ BIBLIOTEKĘ

Z uwagi na to, że wydania pokrewne chronione są na zasadach odrębnych praw wyłącznych, jakimi są prawa pokrewne do nich, określone w ustawie autorskiej dla biblioteki, która z wydaniami tymi ma styczność, istotne jest uwzględnianie uwarunkowań formalnych, wynikających z powyższych zasad, w tym dotyczących korzystania z wydań pokrewnych w ramach własnej działalności. Chodzi zasadniczo o to, aby korzystanie to było legalne, czyli zgodne z prawem (przepisami ustawowymi w tym zakresie) oraz z prawami wyłącznymi, w tym prawami pokrewnymi, przysługującymi innym podmiotom.

W tym ochronno-eksploatacyjnym kontekście pierwsze wydania oraz wydania naukowe i krytyczne także wykazują wartość zasygnalizowania różnice.

Otóż z treści art. 99¹ ustawy autorskiej wynika, że wyłączne prawo do pierwszego wydania, czyli prawo do rozporządzania stanowiącym przedmiot tego wydania utworem i korzystania z niego na wszystkich polach eksploatacji, przysługuje wydawcy, który utwór ten jako pierwszy zgodnie

z prawem opublikował lub w inny sposób rozpowszechnił. Jeśli zatem wydawcą tym jest biblioteka, to jej właśnie to wyłączne, pokrewne prawo przysługuje z mocy prawa, czyli bez potrzeby jego nabywania od innych, uprawnionych podmiotów.

Inaczej pod tym względem przedstawia się podmiotowy aspekt praw pokrewnych do wydań naukowych i krytycznych. Analiza art. 99² ustawy autorskiej prowadzi bowiem do wniosku, że podmiotem pierwotnie wyłącznie uprawnionym w przypadku tych wydań jest ten, kto tego rodzaju wydanie przygotował. Z uwagi na to, że w przeciwieństwie do pierwszych wydań nie został w odniesieniu do wydań naukowych i krytycznych wyraźnie wskazany wydawca jako podmiot wyłącznie uprawniony, przyjmuje się, że przygotowującym wydanie w tym rozumieniu jest osoba, prowadząca prace badawcze, których efektem jest powstanie wydania naukowego i krytycznego określonego utworu lub tekstu.

W związku z powyższym należałoby konsekwentnie przyjąć, że z mocy prawa, czyli art. 99² ustawy autorskiej, przedmiotowe wyłączne prawo pokrewne, czyli wyłączne prawo do rozporządzania wydaniem naukowym i krytycznym i korzystania z niego w zakresie, o którym mowa w art. 50 pkt 1 i 2 ustawy autorskiej, przysługuje nie bibliotece, inicjującej przygotowanie tego wydania, ale osobie je przygotowującej.

Praktyczny wniosek, jaki z powyższej konstatacji wynika, sprowadza się do spostrzeżenia, że jeśli bibliotece zależy, aby stać się podmiotem wyłącznie uprawnionym do przygotowywanego na jej potrzeby wydania naukowego i krytycznego, powinna prawo pokrewne do tego wydania nabyć od osoby je przygotowującej, co do zasady poprzez wprowadzenie odpowiedniego postanowienia w tym zakresie do umowy zawieranej z tą osobą, przewidującego przeniesienie przez nią powyższego prawa wyłącznego na bibliotekę.

Powyższa, podmiotowa różnica między dwoma rodzajami wydań pokrewnych nie oznacza, że w przypadku pierwszych wydań ich przygotowanie nie łączy się z żadnymi uwarunkowaniami formalnymi. Jak to wyżej zaznaczono, przysługiwanie prawa pokrewnego do tego rodzaju wydań ustawodawca uzależnił od rozpowszechnienia w ramach pierwszego wydania danego utworu w sposób zgodny z prawem.

Istotne jest w tym kontekście zasadniczo to, aby wziąć pod uwagę aspekt ochrony autorskich praw osobistych. To, że do danego utworu wyga-

sły już majątkowe prawa autorskie, nie jest wszak równoznaczne z brakiem autorskich praw osobistych, nieograniczonych czasowo. Wśród tych praw w omawianym zakresie istotne jest zwłaszcza prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności (art. 16 pkt 4 ustawy autorskiej).

Ponieważ pierwsze wydanie polega na pierwszym udostępnieniu, np. publikacji utworu, ważne jest, aby uprawniona osoba z kręgu bliskich twórcy, których katalog określa art. 78 ust. 2 ustawy autorskiej (przepis ten wymienia małżonka, a w jego braku kolejno: zstępnych, czyli m.in. dzieci, rodziców, rodzeństwo i zstępnych rodzeństwa), wyraziła zgodę na takie wydawnicze, pierwsze rozpowszechnienie danego utworu. W praktyce uzyskanie takiej zgody może okazać się niestety trudne, z reguły ze względu na brak informacji o żyjących osobach bliskich zmarłego twórcy.

KIEDY WYGASAJĄ POKREWNE PRAWA WYDAWNICZE?

Prawa pokrewne do pierwszych wydań oraz wydań naukowych i krytycznych różnią się też zróżnicowanym okresem ich trwania, znacznie krótszego niż czas ochrony majątkowych praw autorskich. Podczas gdy rozpowszechnienie przez bibliotekę utworu w ramach pierwszego wydania daje bibliotece prawo do określonej w art. 99¹ ustawy autorskiej eksploatacji tego utworu przez okres dwudziestu pięciu lat od daty jego pierwszej publikacji lub rozpowszechnienia, w odniesieniu do wydań naukowych i krytycznych okres ten wynosi trzydzieści lat od daty publikacji tego rodzaju wydania.

W praktyce oznacza to, że w związku z pierwszym wydaniem utworu biblioteka będzie miała wyłączność na korzystanie z niego przez trzydzieści lat, o ile przed upływem tego okresu prawa do tego wydania nie będą przeniesione na inny podmiot. Natomiast nabyte przez bibliotekę prawo pokrewne do wydania naukowego i krytycznego wygaśnie po upływie dwudziestu pięciu lat od jego publikacji przez bibliotekę.

Po upływie powyższych okresów biblioteka nie będzie mogła zatem czerpać również korzyści z eksploatacji pokrewnych wydań przez inne podmioty, zasadniczo w postaci opłat licencyjnych, pobieranych od podmiotów, zainteresowanych określoną eksploatacją danego wydania, np. jego

publikacją w postaci zwielokrotnienia w określonej liczbie egzemplarzy oraz ich sprzedaży.

Pomimo tego, że okres ochrony w przypadku pokrewnych wydań jest znacznie krótszy niż analogiczny okres ochrony utworów autorskimi prawami majątkowymi, zasady dotyczące liczenia czasu ochrony tych praw znajdują odpowiednie zastosowanie do wyznaczania czasu ochrony wydań pokrewnych. Jest tak za sprawą regulacji art. 99⁴ ustawy autorskiej, który odsyła do odpowiedniego stosowania w tym zakresie art. 37 i art. 39 powyższej ustawy. Z odesłania tego wynika, że:

1) jeżeli utwór (wydanie) rozpowszechniono w częściach, odcinkach, fragmentach lub wkładkach, np. odrębnych tomach, bieg terminu wygaśnięcia pokrewnych praw wydawniczych liczy się oddzielnie od daty rozpowszechnienia każdej z wymienionych części,

2) czas trwania pokrewnych praw wydawniczych liczy się w latach pełnych następujących po roku, w którym nastąpiło zdarzenie, od którego zaczyna się bieg terminów określonych w art. 99¹, 99¹ i art. 37 ustawy autorskiej.

W związku z powyższym pokrewne prawa wydawnicze, podobnie jak majątkowe prawa autorskie, wygasają z upływem ostatniego roku kalendarzowego, przypadającego na okres ochrony, określony w powyższych przepisach. Natomiast jeżeli chodzi o przypadek rozpowszechniania określonego wydania pokrewnego w częściach, to jest ono istotne dla okresu trwania ochrony wówczas, gdy poszczególne części rozpowszechniane są w różnych latach kalendarzowych. Jeśli bowiem wszystkie części wydania rozpowszechnione zostaną w tym samym roku, termin wygaśnięcia pokrewnych praw wydawniczych w stosunku do każdej z tych części nastąpi w tej samej dacie, czyli z upływem tego samego roku kalendarzowego. Na przykład jeśli wszystkie cztery tomy danego wydania naukowego i krytycznego opublikowane zostały w 2010 r., pokrewne prawa do tego wydanie wygasną z końcem 2040 r.

RÓŻNICE DOTYCZĄCE ZAKRESU PRZEDMIOTOWEGO

Między pierwszymi wydaniem a wydaniem naukowym i krytycznymi występuje jeszcze jedna warta sygnalizacji różnica, dotycząca ich zakresu eksploatacji. Mianowicie pierwsze wydanie może mieć charakter zarówno bardziej tradycyjny, pub-

likacyjny, jak również polegać na innym rozpowszechnieniu utworu albo tekstu, np. w postaci rozpowszechnienia ich elektronicznej wersji za pośrednictwem internetu.

Natomiast w przypadku wydania naukowego i krytycznego jest mowa wyłącznie o publikacji, która w kontekście definicji utworu opublikowanego, zawartej w art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy autorskiej, rozumiana jest jako publiczne udostępnienie egzemplarzy, np. w postaci sprzedaży drukowanych książek albo płyt CD, w ramach których wydanie naukowe i krytyczne określonego utworu zostało zwielokrotnione.

Ta zakresowa różnica widoczna jest w treści art. 99¹ i art. 99² ustawy autorskiej. Podczas gdy w pierwszym z tych przepisów jest mowa ogólnie o wszystkich polach eksploatacji, drugi artykuł ogranicza się do wyraźnego wskazania zakresu, o którym mowa w art. 50 pkt 1 i 2 ustawy autorskiej, wyciszających odpowiednio:

1) w zakresie utrwalania i zwielokrotniania utworu – wytwarzanie określoną techniką egzemplarzy utworu, w tym techniką drukarską, reprograficzną, zapisu magnetycznego oraz techniką cyfrową,

2) w zakresie obrotu oryginałem albo egzemplarzami, na których utwór utrwalono – wprowadzenie do obrotu, użyczenie lub najem oryginału albo egzemplarzy.

Nabywanie przez bibliotekę prawa pokrewnego do wydania naukowego i krytycznego nie daje zatem bibliotece uprawnienia do rozpowszechniania tego wydania w sieci internetu, np. z wykorzystaniem cyfrowych jego kopii. W grę wchodzi jedynie utrwalenie i zwielokrotnienie elektroniczne, które przekładają się na powstawanie egzemplarzy, rozumianych jako materialne nośniki wydania, np. płyt CD.

RAFAŁ GOLAT
Radca prawny w Warszawie

▶▶▶ W KILKU SŁOWACH

ZAPROSILI NAS

- Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy – Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego na Spotkanie z prof. dr. hab. Oskarem S. Czarnikiem, autorem książki *Czas trudnej próby. Wspomnienia z lat 1980-1989* (12.01.).
- Biblioteka Śląska w Katowicach na: „Kto zabił Kopciuszka?” i inne historie – spotkanie z Alkiem Rogozińskim (26.01.); spotkanie z Piotrem Fuglewiczem autorem książki *Cokoły przechodnie. Życiorysy z pogranicza* (08.02.).
- Koło Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przy Bibliotece Publicznej im. S. Staszica w Dzielnicy Bielany m.st. Warszawy na spotkanie z Katarzyną Węglicką „Sekrety Wilna” (31.01.).
- Biblioteka Publiczna im. Zygmunta Jana Rumla w Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy na spotkanie Dyskusyjnego Klubu Książki, na roz-

mowę o książce *Między falami* Sarah Moss (08.02.); na „Kulturalną mozaikę argentyńsko-brazylijską” (21.02.); na spotkanie z poezją Zygmunta Jana Rumla – Urodziny Patrona Biblioteki (22.02).

- Biblioteka Publiczna w Dzielnicy Bemowo m.st. Warszawy na spotkanie autorskie z Radosławem Sikorskim o jego najnowszej książce *Polska. Stan państwa* (10.02.).

Publikacje nadesłane

- Z Biblioteki Publicznej im. Zygmunta Jana Rumla w Dzielnicy Praga-Południe m.st. Warszawy „Bibliotekon Praski. Magazyn Bibliotek Publicznych na Pradze-Południe” Nr 1 (2022), 14 s.
- Z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Opolu *Biblioteka otwarta/Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Opolu*. – Opole: Miejska Biblioteka Publiczna w Opolu im. Jana Pawła II, 2021. - 175, [4] strony: fotografie; 22 x 22 cm. ISBN 978-83-908104-4-7.

Maria Kurpiowska z domu Siennicka

26.06.1926 – 19.07.2005

Mija 18 lat od śmierci Marii Kurpiowskiej, starszego kustosa dyplomowanego, znakomitego bibliotekarza, bibliografa, polonisty.

Maria Siennicka, córka Tomasza oraz Bronisławy z domu Palimąki, urodziła się 26.06.1926 r. w Pińczowie. Miała dwóch braci Marka i Jana. Ojciec był prawnikiem, pracował jako sędzia w Sądzie Okręgowym, zginął w 1939 r.

Szkołę powszechną skończyła przed wojną w Pińczowie. Wybuch II wojny światowej uniemożliwił jej dalszą naukę. Podczas okupacji niemieckiej uczęszczała na tajne komplety i ukończyła gimnazjum. Po zakończeniu wojny zdała egzamin dojrzałości w Liceum Humanistycznym w Pińczowie w 1946 r.

Następnie wyjechała na studia do Wrocławia. Od października 1946 r. studiowała polonistykę na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Wrocławskiego (UWr). Już podczas studiów postanowiła podjąć pracę w bibliotece naukowej. W okresie od 01.02.1949 r. do 31.03.1952 r. pracowała w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu (BUWr), początkowo jako korektor a następnie bibliotekarz w Dziale Opracowania. „Polonistyczne zacięcie” wykorzystywała działając w Sekcji Kulturalno-Oświatowej BUWr oraz współredagując gazetkę ścienną. Równoległe z zajęciami na polonistycę, w latach 1950-1951 uczestniczyła w wykładach z zakresu bibliotekoznawstwa na UWr a w 1950 r. odbyła 3-miesięczny kurs zorganizowany przez BUWr.

Po powstaniu 01.04.1952 r. Biblioteki Głównej Wyższej Szkoły Rolniczej (BG WSR) związała z nią swoje życie zawodowe. Już w czerwcu 1956 r. awansowała na stanowisko bibliotekarza w grupie pracowników naukowych, a od listopada 1961 r. została adiunktem bibliotecznym. W październiku 1969 r. otrzymała stanowisko kustosa dyplomo-

wanego a 20.05.1985 r. starszego kustosa dyplomowanego. Po wyjściu za mąż przyjęła po mężu nazwisko – Kurpiowska.

W 1955 r. Maria Kurpiowska została kierownikiem powstającego Działu Informacji Bibliograficznej (od 1957 r. Oddziału Informacji Naukowej). W latach 1959-1971 kierowała Oddziałem Informacji Naukowej, Katalogów Rzeczowych i Bibliotek Zakładowych, w okresie 1972-1976 Oddziałem Opracowania Zbiorów. W kolejnych latach 1977-1985 Oddziałem Katalogów, równoległe była kierownikiem Oddziału Bibliotek Zakładowych.

Ta niezwykle skromna osoba dysponowała olbrzymią wiedzą fachową i wykonywała szereg prac specjalistycznych. Współtworzyła, a potem przez lata modernizowała *Katalog systematyczny biblioteki*. Była też twórcą koncepcji i sposobu funkcjonowania oraz opiekunem merytorycznym bibliotek zakładowych. Przez cały okres zatrudnienia kierowała praktykami i opiekowała się praktykantami bibliotecznymi. Od 1963 r. była kierownikiem zespołu tworzącego najważniejszą pracę naukową w historii biblioteki: *Polską bibliografię weterynarii i hodowli zwierząt za lata 1891-1939* stanowiącą kontynuację, wydanej w 1891 r. we Lwowie, *Bibliografii polskiej weterynarii i hodowli zwierząt* autorstwa prof. Stanisława Królikowskiego. Była też współtwórcą wielu innych prac bibliograficznych wydanych przez bibliotekę m.in.: *Informatora o bibliografiach posiadanych przez Bibliotekę Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu za lata 1945-1957* (1959), *Bibliografii publikacji 1945-49 pracowników nauki WSR we Wrocławiu* (1960), *Centralnego katalogu czasopism posiadanych przez BG z uwzględnieniem zasobów wszystkich bibliotek zakładowych do 1960 r.* (1963), *Bibliografii prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych wykonanych w WSR w latach 1945-1960* (1964). Za swoją pracę była wielokrotnie nagradzana przez Rektora i dyrektorów biblioteki. Jak podkreślał w opinii dyrektor Jan Morawski *Za dobrą orientację w problematyce naukowej Uczelni oraz bardzo dobrą organizację pracy oddziałów, którymi kierowała...*

Była aktywnym członkiem Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich (następnie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich) oraz Ligi Kobiet. 1 stycznia 1987 r. Maria Kurpiowska przeszła na emeryturę.

Zmarła 19.07.2005 r. we Wrocławiu.

EMILIA CZERNIEJEWSKA

■ KONKURS NA PLAKAT TYGODNIA BIBLIOTEK 2023

Trwa konkurs na plakat Tygodnia Bibliotek 2023 pod hasłem „Moja, Twoja, Nasza – BIBLIOTEKA!”. Zwycięzca zostanie ogłoszony do 17 marca 2023 r. Dla zwycięzcy jest przewidziana nagroda pieniężna.

■ ODPOWIEŹ MKiDN NA APEL ZG SBP

SBP otrzymało odpowiedź MKiDN na Apel ZG SBP o wyłączenie bibliotek publicznych z listy jednostek sektora finansów publicznych, o których mowa w art. 37. ust. 3. ustawy z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej. Ustawa nakłada na instytucje kultury zobowiązanie osiągnięcia w 2023 r. oszczędności 10% energii elektrycznej. W odpowiedzi MKiDN stwierdza, że nie jest w stanie podjąć działań w kierunku wyłączenia bibliotek z obowiązków nakładanych przez ustawę. *W związku z obawami podmiotów sektora kultury związanymi z koniecznością wypełnienia obowiązku zmniejszenia zużycia energii elektrycznej wynikającego z Ustawy z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego wystąpił do Minister Klimatu i Środowiska z prośbą o uwzględnienie w regulacjach specyficznej sytuacji tego sektora.* Pełna treść odpowiedzi: <http://www.sbp.pl/artykul/?cid=25073&prev=1>

■ #1LIB1REF, CZYLI PRZYPISZ PRZYPIS W WIKIPEDII

Wikimedia Polska (WMPL) i Okręg Mazowiecki SBP wraz z Biblioteką Publiczną w Dzielnicy Ochota m.st. Warszawy – Przystanek Książka, Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku, Biblioteka Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Biblioteka Uniwersytetu Poznańskiego współorganizowali tegoroczną akcję #1Lib1Ref (= ang. 1 librarian, 1 reference, pol.: 1 bibliotekarz, 1 przypis). W dniach 15 stycznia – 5 lutego 2023 r. można było edytować i uzupełniać w Wikipedii hasła bez źródeł, zwiększając dzięki temu jakość Wikipedii.

Akcję rozpoczęto 16 stycznia otwartym szkoleniem online na Zoom. Następnie stacjonarne

spotkania odbyły się w Białymstoku, Poznaniu, Warszawie. Dla najaktywniejszych uczestników przewidziano nagrody.

■ BADANIA EFEKTYWNOŚCI W BIBLIOTEKACH PUBLICZNYCH ZA 2022 ROK

Aktualny „Formularz danych statystycznych dla bibliotek publicznych” jest dostępny w bazie AFBP, po zalogowaniu się na konto biblioteki: <https://afb.sbp.pl/>

■ OGÓLNOPOLSKI KONKURS SBP BIBLIOTEKARZ ROKU 2022

Trwa Ogólnopolski Konkurs SBP Bibliotekarz Roku 2022. Konkurs składa się z dwóch etapów: okręgowego i ogólnopolskiego. Etap I jest organizowany przez zarządy okręgów SBP, do których zgłaszani są kandydaci do konkursu (28.02.2023), pod warunkiem uzyskania zgody kandydatów na udział w konkursie. Do przeprowadzenia wyborów w I i II etapie wszystkie zarządy okręgów SBP powołały Okręgowe Kapituły Konkursu Bibliotekarz Roku 2022, składające się z członków zarządu okręgu oraz przewodniczących oddziałów. Kapituły dokonują wyboru Bibliotekarza Roku 2022 danego okręgu/województwa do 15.03.2023 r. W II etapie organizowanym przez Zarząd Główny SBP wybór Bibliotekarza Roku 2022 nastąpi wyłączenie na podstawie rankingów finalistów I etapu, ustalanych (jak w poprzednich latach) przez Okręgowe Kapituły Konkursu, z pominięciem własnego kandydata. Ogólnopolski wynik konkursu zostanie ogłoszony na portalu www.sbp.pl do 29.04.2023 r. Szczegółowe informacje o konkursie: http://www.sbp.pl/konkurs/informacje?konkurs_id=25059

■ KLUB POD OTWARTĄ KSIĘGĄ

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie oraz Koło SBP przy BUW w ramach Klubu pod Otwartą Księgą zorganizowało 14 lutego spotkanie wspomnieniowe „Michał Spandowski (1943-2022) – bibliotekarz, inkunabulista, kolega”. Spotkanie miało charakter otwarty.

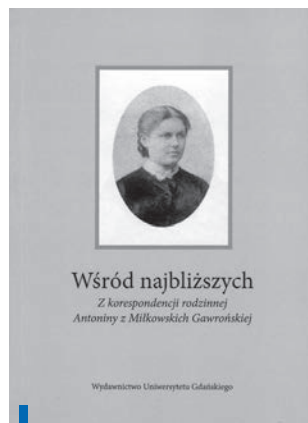
MARZENA PRZYBYSZ

Informacje dotyczące działalności Stowarzyszenia dostępne są także na <http://www.sbp.pl/sbp/dzialalnosc>.

■ W KRĘGU NAJBLIŻSZYCH FRANCISZKA RAWITY-GAWROŃSKIEGO

8 grudnia 2022 r. odbyło się spotkanie z prof. Eugeniuszem Koko, pracownikiem Uniwersytetu Gdańskiego, poświęcone jego najnowszej publikacji zatytułowanej *Wśród najbliższych. Z korespondencji rodzinnej Antoniny z Miłkowskich Gawrońskiej* (Wyd. UG, Gdańsk 2022). Gdański badacz jest autorem licznych pozycji traktujących o życiu i działalności Franciszka Rawity-Gawrońskiego, wśród nich m.in. prac: *Franciszek Rawita-Gawroński (1846-1930) wobec Ukrainy i jej przeszłości. Studium archaizmu* (Gdańsk 2006) oraz *W kręgu bliskich, przyjaciół i znajomych. Z korespondencji Franciszka Rawity-Gawrońskiego* (Gdańsk 2020).

Franciszek Rawita-Gawroński był historykiem, etnografem i publicystą. Należał do grona najbardziej popularnych pisarzy swojej epoki. Urodził się w rodzinie szlacheckiej na Podolu, w wieku siedemnastu lat podjął nieudaną próbę udziału w powstaniu styczniowym. Pomimo odbytych w Wyższej Szkole Rolniczej w Dublinach studiów postanowił poświęcić się pisarstwu. W ramach prowadzonych przez Rawitę-Gawrońskiego badań historycznych wyróżnić można dwa naczelne tematy zainteresowań – dzieje ziem ruskich oraz polskie wysiłki niepodległościowe. Był autorem licznych prac poświęconych tym zagadnieniom, m.in. dwutomowej biografii Bohdana Chmielnickiego (t. 1, Lwów 1906, t. 2, Lwów 1909) oraz prac: *Historia ruchów hajdamackich (w. XVIII)* (t. 1-2, Lwów 1899) i *Walka o wolność w roku 1863* (Lwów 1913). Poza pracami historycznymi Rawita-Gawroński pisał również powieści – zarówno o tematyce historycznej (*Pan hetman Mazepa. Powieść historyczna*, Warszawa 1887; *Złotobrody emir. Powieść ukraińska*, Lwów 1891), jak i współczesnej (*Poszukiwacze szczęścia. Powieść współczesna*, Kraków 1891; *Obca krew. Powieść współczesna*, 1891). Pisarstwo nie wyczerpywało jednak licznych aktywności Rawity-Gawrońskiego. Był on czynny zarówno na niwie społecznej, angażując się w działalność szeregu organizacji, w tym m.in. Polskiej Macierzy Szkolnej, Towarzystwa Ludoznawczego, Towarzystwa Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu, jak i politycznej. Związany był z Narodową Demokracją, był członkiem Ligi Narodowej. Publikował na łamach prasy związanej z tym kierunkiem politycznym –

Fot. ze zbiorów Autora

„Słowa Polskiego”, „Przeglądu Wszecpolskiego” i „Myśli Narodowej”.

Duży wpływ zarówno na wybór drogi zawodowej, jak i orientację polityczną F. Rawity-Gawrońskiego miała jego znajomość z Zygmuntem Miłkowskim (1824-1915), którego poznał w 1883 r. podczas pobytu w Szwajcarii. Z. Miłkowski – znany pisarz, tworzący pod pseudonimem Teodor Tomasz Jeż, był aktywnym działaczem politycznym, członkiem m.in. Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, założycielem Ligi Polskiej, tajnej organizacji, która zapoczątkowała działalność ruchu wszechpolskiego. W 1884 r. Rawita-Gawroński poślubił córkę Miłkowskiego – Antoninę (1862-1944). Antonina z Miłkowskich Gawrońska była kobietą wszechstronnie wykształconą, społeczniką, uczestniczyła w organizowaniu tajnego nauczania na terenie Królestwa Polskiego na przełomie XIX i XX w., aktywnie wspierała liczne inicjatywy męża. Małżeństwo doczekało się czworga dzieci. Jednym z nich był Andrzej Gawroński (1885-1927) – prof. na Uniwersytetach Lwowskim i Jagiellońskim, wybitny orientalista i lingwista.

Prezentowana w pracy spuścizna epistolograficzna rodziny Gawrońskich stanowi ważne źródło do dziejów polskiej inteligencji przełomu XIX i XX w. Obrazuje życie ówczesnej elity intelektualnej. W przywoływanej korespondencji pojawiają się liczne wzmianki o przedstawicielach życia społeczno-politycznego, pisarzach, artystach. Publikacja stanowi zarazem cenne świadectwo ukazujące życie kobiet w dawnej Polsce.

DR MACIEJ MOTAS

POSTAKTUALIA

W wieku 100 lat zmarł profesor doktor habilitowany ALEKSANDER KRAWCZUK. Jeden z najwybitniejszych u nas znawców antyku oraz najlepszy minister kultury i sztuki, jakiego zapamiętałem. Pod taką ocenę podwieszam jakość i rozległość wiedzy oraz ten zwyczaj, że chciał i umiał produktywnie słuchać co się do niego mówi. To rzadkość wśród najwyższych funkcjonariuszy państwowych.

Był zawsze życzliwy nam, bibliotekarzom, miał bowiem w sobie świadomość, że piśmiennictwo oraz czytelnictwo narodziły się w starożytności. Dzisiaj to jedynie kontynuacja.

Po odbyciu ministerialnego stażu, wrócił do zadań profesorskich na Uniwersytecie Jagiellońskim. Więc teraz straciliśmy wybitnego przyjaciela.

JACEK WOJCIECHOWSKI

BIBLIOTEKARZ

Czasopismo wydawane przez
Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
we współpracy z Biblioteką Publiczną
m.st. Warszawy – Biblioteką Główną
Województwa Mazowieckiego

Rada Redakcyjna:

Zdzisław GĘBOŁYŚ (przewodniczący),
Sylvia BŁASZCZYK, Stanisław CZAJKA,
Małgorzata JEZIERSKA, Mirosława MAJEWSKA,
Bożena WINIARSKA

Redaktor naczelna:

Elżbieta STEFANČZYK
tel. 600-433-877; e-mail: e.stefanczyk@sbp.pl,
e.stefanczyk@onet.pl

Zastępcza redaktora naczelnego:

Barbara BUDYŃSKA
tel. 507-622-572; e-mail: b.budynska@sbp.pl

Sekretarz redakcji:

Marzena PRZYBYSZ
tel. 697-790-802; e-mail: m.przybysz@sbp.pl

Redaktor techniczny:

Elżbieta MATUSIAK

Opracowanie graficzne i łamanie:

Ewa MAJEWSKA

Tłum. na jęz. angielski:

Małgorzata WALESZKO

Projekt graficzny:

Tomasz KASPERCZYK

„Bibliotekarz” – www.wydawnictwo.sbp.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo do opracowania
redakcyjnego i skracania tekstów.

Wydawnictwo Naukowe
i Edukacyjne Stowarzyszenia
Bibliotekarzy Polskich
00-335 Warszawa,
ul. Konopczyńskiego 5/7,
tel. 22 827-52-96
www.wydawnictwo.sbp.pl

Marta LACH – Z-ca Dyrektora Biura ZG SBP
ds. wydawnictw

tel. 784 698 446, e-mail: m.lach@sbp.pl

Konto SBP: Credit Agricole Bank Polska S.A.
46 1940 1076 3122 4176 0000 0000

Druk i oprawa: KRM Druk Sp. z o.o., Sp.k.
www.krmdruk.com

ISSN 0208-4333. Indeks 352624

WARUNKI PRENUMERATY „BIBLIOTEKARZA”

„Bibliotekarz” dostępny jest w prenumeracie
i w bezpośredniej sprzedaży w Biurze ZG SBP. Koszt
prenumeraty rocznej w 2023 r. to **258 zł**. Zamówienia
na czasopismo można składać w ciągu całego roku,
od dowolnego numeru pisma:

- za pośrednictwem e-sklepu SBP, pod adresem www.wydawnictwo.sbp.pl,
- e-mailem na adres: sprzedaz@sbp.pl,
- listownie na adres: Dział Sprzedaży SBP. Budynek F, al. Niepodległości 213, 02-086 Warszawa.

Przy zamówieniu większej liczby egzemplarzy
proponujemy następujące rabaty:

- 2-9 egzemplarzy – 20%,
- 10 i więcej egzemplarzy – 30%.

„Bibliotekarz” jest dostępny online w Archiwum
Cyfrowym SBP pod adresem www.ac.sbp.pl

WAŻNE DLA AUTORÓW PUBLIKUJĄCYCH W „BIBLIOTEKARZU”

1. Przesyłanie tekstów w plikach w programie Word w formatach DOC lub RTF (odstęp 1,5 między wierszami), wykresy i tabele w programie excel, a zdjęcia w formacie JPG w rozdzielczości 300 dpi na adres Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP (wydawnictwo@sbp.pl) lub bezpośrednio do redaktora naczelnego na adres: e.stefanczyk@sbp.pl. Teksty i fotografie powinny być podpisane.
2. Stopień lub tytuł naukowy oraz miejsce pracy i pełniona funkcja do umieszczenia w notce o autorze.
3. Oświadczenie Autora o wyrażeniu zgody na bezpłatne publikowanie danego tekstu w internecie w związku z digitalizacją „Bibliotekarza”.

1,5% dla SBP to ka**PIT**alny wybór!

Czy warto przekazać 1,5% swojego podatku tam, gdzie ma szansę pracować z korzyścią dla rozwoju bibliotek i bibliotekarzy?

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich ma przywilej być w elitarnym gronie organizacji pożytku publicznego. A jest w tym gronie nieprzypadkowo – to dzięki Wam zawód bibliotekarza i działalność Stowarzyszenia są postrzegane jako szlachetna służba społeczeństwu. Oddając 1,5% podatku SBP macie pewność, że te środki zostaną wykorzystane na pozytywne cele. 1,5% przekazany nam ma szansę wrócić do Was, pomóc w Waszej pracy!

Aby przekazać 1,5% podatku SBP wystarczy w rubryce 124 formularza PIT wpisać numer KRS: 00000 81477

Na stronach portalu sbp.pl będziemy informować o wpływach w ramach akcji 1,5%. Tam także znajdziecie informacje o sposobie wykorzystania środków i pełne sprawozdanie na ten temat.

WYDAWNICTWO NAUKOWE I EDUKACYJNE
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH
PROONUJE

